

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity,
Jeronýmova 10, České Budějovice 371 15

Katedra pedagogiky a psychologie

*Média a trávení volného času dětí
na 1. stupni ZŠ*

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor diplomové práce: Andrea Hálková

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Miroslav Procházka

Datum odevzdání: 24. dubna 2009

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 24. dubna 2009

.....

Poděkování:

Děkuji Mgr. Miroslavu Procházkovi za odborný dohled a poskytnutí cenných rad při zpracování diplomové práce.

Dále chci poděkovat učitelům a žákům základních škol za vstřícnou spolupráci při realizaci výzkumu a všem, kteří byli ochotni podílet se na tvorbě mé diplomové práce.

ANOTACE

Klíčová slova: média, děti, volný čas, volnočasová výchova, škola, vliv

Tato diplomová práce se zabývá problematikou trávení volného času dětí a mládeže s působením médií v tomto prostoru. Podle obsahu je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část zahrnuje tři tématické celky – volný čas, média a volnočasová výchova. S pomocí odborné literatury jsou vymezeny základní pojmy, funkce, rozdělení a charakteristika všech tří celků s důrazem na děti a mládež. V praktické části jsou do grafů rozpracované dotazníky, jejichž výsledky byly získány výzkumným šetřením na základních školách celkem od 87 respondentů a popsána zařízení a organizace pro volný čas v obou zkoumaných městech. Cílem celé práce bylo zjistit, čím se děti ve volném čase zabývají, jakým způsobem čas tráví. Všechny výsledky jsou přehledně znázorněny a vyhodnoceny.

ABSTRACT

Key words: media, children, free time, leisure education, school, influence

This thesis considers the problems of children and teenagers spending their free time with media of modern age. The content is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part includes three units, free time, media and leisure education. With the aid of literature I determined the basic concepts, functions and characteristics of each unit. In the practical part graphs are developed from a questionnaire whose results were obtained by a survey carried out in schools. 87 respondents from two cities described how and when they spent their leisure time. The results are clearly illustrated and analysed.

OBSAH

I. ÚVOD.....	5
II. TEORETICKÁ ČÁST.....	7
2.1 Volný čas.....	7
2.1.1 Pojem volný čas	7
2.1.2 Funkce volného času	9
2.1.3 Vývoj volného času.....	10
2.1.4 Patologie využívání volného času.....	11
2.1.5 Psychohygienická pravidla využívání volného času.....	12
2.1.6 Činitelé ovlivňující volný čas dětí a mládeže	13
2.2 Média.....	14
2.2.1 Co je médium?	14
2.2.2 Rozdělení médií	15
2.2.3 Masová média	16
2.2.4 Funkce médií.....	18
2.2.5 Pohled na vývoj některých médií.....	18
2.2.6 Publikum	20
2.2.7 Reklama	21
2.2.8 Média ve volném čase.....	23
2.2.9 Vliv médií na společnost.....	24
2.2.10 Vliv médií na děti a mládež	24
2.2.11 Vyhlídky do budoucna	28
2.3 Volnočasová výchova	28
2.3.1 Výchova mimo vyučování	28
2.3.2 Funkce výchovy mimo vyučování	29
2.3.3 Obsahová náplň výchovy mimo vyučování	30
2.3.4 Zařízení pro výchovu mimo vyučování	32
2.3.5 Vybavení institucí pro výchovu mimo vyučování	34
2.3.6 Další prostory pro výchovu mimo vyučování.....	35
2.3.7 Pedagogika volného času	35
2.3.8 Nové přístupy v pedagogice volného času.....	36
2.3.9 Pracovníci v oblasti volného času	37
2.3.10 Volný čas a budoucnost	40

III. PRAKTICKÁ ČÁST.....	41
3.1 Cíl výzkumu	41
3.2 Charakteristika výzkumného prostředí a výběrového vzorku.....	42
3.2.1 Charakteristika výzkumného prostředí	42
3.2.2 Charakteristika výběrového vzorku	43
3.3 Použité metody.....	44
3.4 Získané výsledky výzkumu.....	46
3.4.1 Interpretace výsledků dotazníkového šetření.....	46
3.4.2 Interpretace výsledků analýzy dokumentů a řízeného rozhovoru.....	72
3.4.3 Shrnutí.....	76
IV. ZÁVĚR	78
V. SEZNAM LITERATURY	80
VI. PŘÍLOHY	82

I. ÚVOD

Téma volného času se stává aktuálním a diskutovaným tématem celé současné společnosti. U velké části mladé generace došlo k výrazným proměnám v hierarchii životních hodnot a postojů, trávení volného času nabralo patologických rozměrů. Společnost se ve vyšší míře potýká se závislostmi na drogách, automatech a narůstající kriminalitou mládeže obzvlášť.

Tato skutečnost je podmíněna především dynamickým vývojem společnosti, kdy hlavně technologické revoluční přeměny vytvářejí historicky nové podmínky života, a tím také nové požadavky zejména na celou oblast volného času jako stěžejní a významnou část při utváření osobnosti jedince. Volný čas se stává rizikovou oblastí, pokud není hodnotně prožíván.

Téma práce jsem si vybrala proto, že cítím jako důležité poukázat na problematiku volného času dětí a mládeže v dnešní zkomercionalizované době. Z jedince se na místo aktivního člověka stává pasivní konzument sdělovacích prostředků, hlavně televize a počítače, které hlavně u dětí vyplňují většinu volného času. Dítě je obelháváno zkresleným obrazem skutečnosti, kýčem v podobě laciných pořadů a her, často je svědkem násilí či sexuálních scén. Reklama, která „atakují“ televizní vysílání neustále, vyzdvihuje materiální hodnoty nade vše a potlačuje a vytěsňuje ze života lidí takové vlastnosti, jako je lidskost, důstojnost, dobrosrdečnost apod. Média nám řídí životy, určují jak se chovat, oblékat, co jíst, jakým být.

Takový obraz světa probouzí touhu – po násilí, ničení, šikanování, touhu po vlastnictví i v oblasti milostného života. Děti a mladiství pak snadno překročí společenské normy. Utvářejí svébytné subkultury, jejichž činnost má mnohdy formu asociálního jednání, ubližují nejen sobě, ale i celé společnosti.

Zřejmé je, že by měli zasáhnout rodiče, jakožto první vzory v oblasti sociálního učení. Jenže dynamická společnost klade na všechny své členy stále vyšší nároky a rodiče tak vlivem zaměstnání nemají na děti čas.

Protože jde o problém existenční a společný všem, pedagogika volného času se snaží nalézt řešení, jak mladistvé zaujmout, nabídnout jim zajímavé aktivity, ukázat jim

lepší cestu životem a přispět k hodnotnějšímu trávení volného času a rozvoji celé jejich osobnosti.

Ve své práci se chci proto zaměřit na problematiku volného času dětí a mládeže a podíl médií v této rozsáhlé oblasti. Také chci poukázat na možnosti, které s sebou přináší volnočasová výchova. Cílem bude, kromě vymezení problematiky, také vytvoření přehledu takovým způsobem, aby mohla práce sloužit k dalšímu případnému studiu. Práci se budu snažit zpřehlednit také použitím většího množství literatury.

Teoretická část diplomové práce má tři rozsáhlé kapitoly. První kapitola objasňuje základní pojmy z oblasti volného času, jeho funkce, činitele, kteří ho ovlivňují a zabývá se také patologickým trávením volného času. Ve druhé kapitole se zaměřím na celou oblast médií s důrazem na prostředky masové komunikace. Vymezím základní pojmy, vývoj některých médií, rozdělení a především jejich podíl ve volném čase a vliv na děti a mládež. Poslední kapitola teoretické části s názvem volnočasová výchova má charakterizovat pojem výchova mimo vyučování a podívat se na tři její hlavní části – prostory a zařízení pro výchovu mimo vyučování, obsahová náplň a pedagogové volného času.

Za klíčovou část diplomové práce je považována část praktická, která je také delší a jejíž náplní je výzkumné šetření prostřednictvím dotazníků, které se zaměřují na trávení volného času žáků prvního stupně (2. a 5. třídy) základní školy z většího a menšího města a šetření prostřednictvím rozhovoru a analýzy dokumentů, které má zjistit množství volnočasových organizací v obou zkoumaných městech.

II. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Volný čas

2.1.1 Pojem volný čas

Volný čas je doba, po kterou je člověk osvobozen od všech pracovních a společenských povinností a závazků. Je to oblast naší svobodné volby, proto je pocíťován jako čas nejcennější. Ve volném čase děláme činnosti dobrovolně a rádi, přináší nám pocit uspokojení a uvolnění. V těle se obnovuje vnitřní rovnováha organismu a kompenzují se škodlivé vlivy. Velký význam má ve volném čase především seberealizace a rozvoj osobnosti jedince. Způsob využívání volného času je důležitým ukazatelem životního stylu (Pávková, 1999).

Do oblasti volného času z hlediska dětí a mládeže nepatří:

1. vyučování a činnosti s ním související včetně plnění školu uložených úkolů
2. činnosti základní společenské existence – sebeobsluha, péče o zevnějšek
3. činnosti zabezpečující biologickou existenci – spánek, jídlo, hygiena, zdravotní péče
4. povinnosti spojené s provozem domácnosti, péče o sourozence a rodinné závazky

Teprve čas získaný po vyčlenění všech těchto jmenovaných činností z celkového denního času žáka považujeme za volný čas. U dnešních dětí vychází doba volného času přibližně na 2 až 6 hodin denně.

Do oblasti volného času z hlediska dětí a mládeže patří:

1. odpočinek, tělesná a duševní rekreace – sportovní a tělovýchovná činnost, výlety, procházky, spánek, četba, poslech hudby, povídání si s rodinou, přáteli
2. zájmové činnosti, zábava – kino, divadlo, sběratelství či kutilství, tanec, hry doma i venku
3. dobrovolné vzdělávání, společensky prospěšná činnost – jazykové kroužky, hudební školy, dramatické kroužky, kresba, keramika

Každý člověk potřebuje pro spokojený život subjektivní pocit smysluplného využití času. Dlouhodobý nedostatek tohoto pocitu u většiny z nás vyvolává

rozladěnost, nespokojenost, což může mít vliv na naše chování. Jde zcela o konkrétní prožitek, kdy si člověk uvědomuje své přednosti, možnosti, prostě celou svou existenci. Proto lidé záměrně směřují k aktivitám, které jim tento pocit přináší. Aktivity, při kterých se cítíme spokojeně, dávají člověku pocit naplnění.

Intenzita prožitku činností je u každého člověka jiná. Ne každou aktivitu volného času totiž člověk za skutečně volný čas pokládá. Někteří lidé dávají přednost aktivnímu vyplňování volného času třeba sportem, cestováním, návštěvou kulturních a zájmových zařízení, jiní lidé raději tráví čas odpočinkem, četbou či sledováním televize (Faltýsková, 1996).

Rozdíly v pestrosti volného času jsou ovlivňovány:

- věkem
- pohlavím
- vzděláním
- rodinným stavem
- tělesnou a duševní kondicí
- zaměstnáním
- tradicemi daného prostředí

Cílevědomé využívání volného času zahrnuje zpravidla určitý soubor aktivit, odpovídajících životní koncepci a především dlouhodobým zájmům člověka.

Vážanský a Smékal uvádí, že kvalita života se prožívá především ve volném čase. Úroveň prožívání se musí prosazovat nejen v pracovní sféře, ale i v lidských zájmech a vést ke zdokonalování těchto protikladů. Strohé vymezení výdělečné pracovní činnosti na jedné straně a na zážitky bohatý čas na straně druhé neodpovídá přirozenosti člověka.

S pojmem volný čas se tedy pojí nejen časové (volný čas – pracovní doba), ale také obsahové aspekty (volný čas – svoboda a volnost v jednání).

Dva hlavní směry v chápání termínu volný čas:

- A) negativní pojem – v tomto smyslu znamená volný čas zbývající dobu celkového denního průběhu, která zůstala po studijně nebo pracovně vyplněném čase, úkolech v domácnosti a po uspokojení základních fyziologických potřeb

- B) pozitivní pojem – charakterizuje volný čas jako disponibilní časový prostor, ve kterém by volný čas mohl pro jedince znamenat svobodu. Je také dobou, v níž se člověk může nezávisle na jakýchkoli povinnostech svobodně realizovat a dělat to, k čemu není nucen

Východiskem celistvých pokusů objasnit volný čas je také jeho kladné pojetí. Na rozdíl od volnočasově polárních přístupů má překonat dualismus práce a volného času, neboť odporuje myšlence lidské jednoty. Člověk se totiž chápe jako nedělitelná sociální bytost, ne jako jedinec složený z tvora pracujícího na jedné straně a volnočasové osoby na straně druhé. Práce a volný čas by proto neměla být posuzována jako dvě navzájem oddělená autonomní životní pole.

2.1.2 Funkce volného času

Volný čas je možno chápat jako soubor činností, které se v převážné míře spojují s uspokojováním potřeb. Luboš Chaloupka hovoří o čtyřech základních funkcích:

1. reprodukce pracovní síly
2. proces harmonického a všestranného rozvoje osobnosti
3. formování a uspokojování životních potřeb
4. rozvoj rodiny a jejích společných úloh

Vysvětlování funkcí volného času se zabývala celá řada dalších autorů. Komplexně vymezil funkce a možnosti volného času německý pedagog volného času Horst W. Opaschowski, který považuje za základní:

- rekreaci (zotavení a uvolnění)
- kompenzaci (odstraňování zklamání a frustrací)
- výchovu a další vzdělání (učení o svobodě ve svobodě, sociální učení)
- kontemplaci (hledání smyslu života a jeho duševní výstavba)
- komunikaci (sociální kontakty a partnerství)
- participaci (podílení se, účast na vývoji společnosti)
- integraci (stabilizaci života rodiny a vrůstání do společenských organismů)

- enkulturaci (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností)

České oficiální dokumenty za funkce volného času pokládají relaxaci, regeneraci, kompenzaci, sociální prevenci a výchovu (Hofbauer, 2004).

2.1.3 Vývoj volného času

Vývoj volného času byl zejména v posledních dvou letech součástí a zároveň iniciátorem nebývalých přeměn výchovy mladých generací. Vznikla a do šíře se rozvinula soustava volnočasových činností a institucí a s důrazem se prosazovala v životě nejen dospělých, ale také jejich dětí, později i pracovníků nejrůznějších profesí spojených s využíváním volného času.

Mezi předpoklady rozvoje volného času patřil růst jeho rozsahu jako důsledek na zkracování pracovní doby u dospělých (a úplného odstraňování u dětí a mladistvých), rozšiřování celkového objemu volného času (zvláště mladé generace) a kumulace volného času do měst, jejichž počet v procesu urbanizace celkově rychle rostl.

Ve středověku byl podle dochovaných materiálů život běžných lidí vyplněn především prací, která denně vyplňovala 14-16 hodin času. Volný čas se lidem naskytl pouze v zimě, a to většinou 2-4 hodiny denně.

Ještě v první polovině 19. století činila pracovní doba lidí 12-14 hodin denně. Až po desetiletích sociálních bojů a snahách o legislativní vymezení klesla délka pracovní doby na 8 hodin denně. V následujících desetiletích začal postupný přechod k pětidennímu pracovnímu týdnu a ve 20. století se začaly vést diskuze o pružné pracovní době.

V průběhu minulého století a zejména století našeho se stal volný čas významnou součástí každého lidského života.

Začala vznikat celá řada aktivit a zařízení volného času, aby byl především volný čas dětí pozitivně ovlivňován (Hofbauer, 2004).

2.1.4 Patologie využívání volného času

Vedle špatné organizace životního režimu se vyskytuje mnoho dalších nedostatků a psychohygienických problémů ve volném čase. Velice často se může mluvit o patologickém využívání volného času.

Na základní problémy volného času se můžeme podívat ze dvou úhlů:

1. Poruchy volného času vyplývající ze špatného uspořádání činností a jejich nevhodné skladby či narušení jejich redukce a intenzifikace.

Do patologie takového volného času se řadí především situace, kdy jedinec není schopen odpočívat. Situace může mít několik důvodů. Podle amerického termínu „workoholik“ se jedná o jakousi opilost prací, fanatismus práce, který přirozeně vylučuje volný čas a jeho efektivní využívání. Další příčinu patologie volného času můžeme hledat v nedostatečné znalosti pravidel psychohygieny. Jedinec věnuje volný čas speciálním aktivitám, od kterých si slibuje velký relaxační a rekreační zisk. Příkladem může být intenzivní cvičení, diety, riskantní programy, kdy aktivní využívání volného času výrazně převyšuje pasivní. Zde potom dochází k situacím, že volný čas nesplňuje úkoly, které lidé od něho očekávají. Volný čas nebude jistě plnit svůj účel také tehdy, pokud bude aktivita jedince impulzivní a roztříštěná. Vysoká emocionalita a nesystematičnost činností ve volném čase snižuje psychohygienickou hodnotu.

2. Jedinec pocítuje volný čas jako prázdný a nedokáže ho využít.

Do této skupiny patologie volného času z hlediska psychohygieny řadíme známý psychický fenomén označovaný jako nuda. Nuda je formulována jako nepříjemný afektivní stav spojený s pocity napětí, pocity prázdna a zkresleným prožíváním volného času. Podle řady autorů nevede k pocitu nudy nedostatek či kvalita zevních podnětů, ale kvalita podnětů vnitřních. Pocit nudy tedy nelze odstranit změnami prostředí, ale výchovným působením na nudícího se jedince. Někdy může tento problém vyústit až k situaci, kdy člověk pochybuje o smyslu své existence. Tento jev se označuje jako existencionální frustrace. Tato frustrace se může rozvinout až do depresivní neurózy a projevuje se hlavně v období, kdy skončí běžná zaměstnanost, člověk má najednou hodně volného času a do jeho vědomí pronikají myšlenky o prázdnotě a nesmyslnosti života. Zde se problém netýká už samotného jedince, ale také jeho sociálního prostředí (Řehulka, 1996).

Podle Vykopalové je sociální patologie označením pro všechny nenormální nebo všeobecně nežádoucí společenské jevy. Pojem zahrnuje všechny sankciované formy a podoby delikventního chování i studium příčin jejich vzniku. Určení, co je patologické, se odvíjí od pojetí normality akceptované danou společností.

2.1.5 Psychohygienická pravidla využívání volného času

Psychohygienu se vymezuje jako psychologická disciplína, která integruje všechny poznatky věd společenských, přírodních i technických, jež jsou použitelné v péči o člověka z hlediska jeho vnitřní psychické stability, aktivní adaptace na prostředí, optimální výkonnosti i prožitku vlastního smysluplného života. Hlavním cílem psychohygieny je zdraví, které je obecně chápáno jako stav tělesné, psychické a sociální pohody.

Volný čas je z pohledu této disciplíny velmi důležitá kategorie, neboť zahrnuje nejsvobodnější volbu činností, ve srovnání s ostatním časem. Psychohygienu ve volném čase je důležitá v životě každého člověka zejména tím, že pomáhá určit správnou strukturu a náplň volného času, aby docházelo k pozitivnímu rozvoji osobnosti.

Psychohygienická pravidla využívání volného času podle Evžena Řehulky:

1. Volný čas není zbytečně stráveným časem.
2. Být odpovědný nejen za své pracovní výsledky, ale i za využívání volného času.
3. Organizovat volný čas individuálně nebo individuálnost respektovat.
4. Odstranit z volného času každou křečovitost a nesmyslné úsilí.
5. Soukromé plány, cíle a hodnoty v čase povinností korigovat rozumem, ve volném čase fantazií.
6. Snažit se o široké záliby a zájmy, nevázat jejich realizaci výhradně na zaměstnání.
7. Činnosti ve volném čase prožívat s pozitivním emočním laděním.
8. Ve volném čase se věnovat aktivitám, pro něž lze předpokládat schopnosti.
9. Činnosti ve volném čase by měly vést k subjektivnímu pocitu úspěchu.
10. Náplň aktivit ve volném čase hledat v imaginaci, ne v racionalitě, aniž by docházelo k odtržení od reality.

11. Všechna psychohygienická pravidla neplatí jen pro psychiku člověka, ale i pro jeho tělo.
12. Znat psychohygienická pravidla volného času a mít na ně vlastní názor.

2.1.6 Činitelé ovlivňující volný čas dětí a mládeže

Ovlivňování volného času je proces souběžného i postupného působení činitelů odlišné povahy a dosahu. Jednotliví činitelé mohou výrazně působit na jedince a jeho způsob hospodaření s volným časem. Při využití volného času se uplatňují jak činitelé objektivní (sociální prostředí, technické prostředky, biologické předpoklady, hromadné sdělovací prostředky), tak i činitelé subjektivní (zájmy, přání, hodnoty). Všichni tito činitelé vývoje a všechny oblasti výchovy se prolínají, doplňují a ovlivňují. Nedostatky v kterémkoli z nich se mohou negativně projevit i v jiné oblasti, vzájemně však může docházet ke kompenzaci (Pávková, 1999).

Nejdůležitější roli ve výchově dítěte hraje sociální prostředí:

1. Rodina jako primární sociální skupina je pro většinu dětí a mládeže prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, podílí se na formování jejich osobnosti. Rodina vytváří hmotné podmínky, poskytuje bezpečí a lásku, začíná s výchovou a vzděláním, rozvíjí mezilidské vztahy a dává základy hodnotové orientaci. Na volný čas dětí v rodině působí i řada objektivních faktorů, především její velikost a úplnost, jenž mají velký vliv na jeho využívání. Rodina stále zůstává pro každé dítě prostředím, které pro volný čas vytváří pozitivní či negativní podmínky jako hodnotová východiska, motivaci k dosahování cílů, zajištění finančních a hmotných potřeb, spoluúčast na plánování a prožívání volného času. Nejdůležitější pro výchovu dětí je však aktivní zájem každé rodiny o to, aby děti mohly prožívat volný čas smysluplně a bohatě, na základě vlastního dobrovolného rozhodnutí a za citlivého vedení ze strany rodičů či dalších jejích příslušníků. Aktivity volného času spoluutvářejí životní styl rodiny a jsou jím zpětně ovlivňovány.
2. Škola jako všeobecná výchovná a vzdělávací instituce by měla dětem vytvořit předpoklady pro úspěšný vstup do profesionálního, občanského i volnočasového života. Svou úlohu ve volném čase škola uplatňuje jednak přímo, jednak prostřednictvím svých zařízení. Čas věnovaný vzdělání a čas volný už od sebe

nejsou tak odděleny. I přes určitou rozdílnost jsou si blízké a vzájemně se inspirují a propojují. Volnočasové aktivity v letech školní docházky odkrývají nadání a předpoklady dětí a dále je rozvíjí.

3. Instituce pro výchovu mimo vyučování se vyznačují vymezenými funkcemi, výchovnými a vzdělávacími cíli, určitým stupněm profesionalizace, organizační strukturou a prostorovou a materiální vybaveností. Dětem a mládeži se snaží poradit, jak smysluplně prožít roky dětství a jak se připravit na dospělost.
4. Vrstevnická skupina je díky své dynamice nezastupitelným výchovným činitelem zejména v období adolescence. Tyto skupiny, ať už existují uvnitř nějaké instituce nebo vznikají zcela spontánně, jsou často nositeli určité subkultury nebo kontrasubkultury vyznačující se specifickým stylem oblékání, mluvení a hodnotovým systémem. Jsou to sociální útvary, které jsou pro děti i dospívající v mnoha ohledech přitažlivé. Vrstevníci mohou nabídnou kooperaci, společné zážitky a možnosti sebeuplatnění. Skupina poskytuje svým členům vztah rovnoprávnosti, uvolnění, relaxaci a zábavu. Některé skupiny však představují rizikové prostředí spojené s celou řadou jevů sociální patologie (delikventi, drogová či extremistická subkultura, sekty).
5. Média, hromadné sdělovací prostředky a informační technologie také významně ovlivňují volný čas dětí a mládeže. Nabízejí řadu produktů zaměřených přímo na skupinu dětí a mládeže (časopisy, hudební produkci, televizní pořady, počítačové hry). Vedle toho jsou ale děti konzumenty mediálních obsahů pro dospělé. Média mohou mít pozitivní i negativní dopad na vývoj dětí a mládeže (Hofbauer, 2004).

2.2 Média

2.2.1 Co je médium?

Pojmy *médium* / *média* patří mezi nejpoužívanější pojmy současnosti. V nejrůznějších souvislostech se médii zabývají sociologové, psychologové, novináři i politici. Myslí tím především tisk, rozhlas, televizi, popřípadě média založená na digitálním zpracování a přenosu dat, která se nejasně označují jako „nová“. Význam pojmu *média* je však daleko širší. Slovo médium vychází z latiny a znamená prostředek, prostředníka, zprostředkující činitel, tedy to, co něco zprostředkovává nebo zajišťuje.

Všechny obory, které se věnují různým projevům mezilidské, sociální komunikace označují pojmem *médium / média* to, co zprostředkovává někomu nějaké sdělení, tedy *médium komunikační*.

Slovo *médium / média* v oblasti mezilidské, sociální komunikace může nabývat celé řady významů, a je tedy uživateli v různých významech používáno.

Někdy může označovat technologie, které zajišťují produkci, přenos a příjem sdělení. V jiném případě se pod pojmem média skrývají lidé, kteří produkují mediální obsahy.

Komunikaci však zprostředkovává mnohem více nejrůznějších médií, nejenom tisk, televize či rozhlas. Proto jsou někdy za médium pokládány i kódy, které se při komunikaci používají. Takovými kódy se rozumí i přirozený jazyk, který se při komunikaci používá (Jirák, Köpplová, 2003).

Kultura určité společnosti je tedy charakterizována, ne-li přímo definována svou strukturou mediální komunikace.

Vstup nové informační technologie na scénu znamená zásadní kulturní změnu, nejde jen o nějakou technickou inovaci v infrastruktuře kultury, ale o celospolečenskou reformu. Kultura komunikující a komunikovaná tiskem a knihami není tatáž, jako kultura televizní. Každá nová technologie a médium mění zásadně obsahy, témata, myšlenky a komunikační styly, stejně jako intelektuální, percepční, kognitivní návyky a módy. Změna technologie znamená změnu civilizační (Postman, 1999).

Na závěr této kapitoly se hodí výrok Herberta Marschala McLuhana, že „*rozsah, formu a jednání lidské společnosti tvoří a řídí média* (McLuhan, 1964, s. 252).“

2.2.2 Rozdělení médií

Dělení komunikačních prostředků podle Jiráka a Köpplové:

- a) primární komunikační média – kódy jako soustava znaků a pravidel pro jejich používání, které se při komunikaci používají
- b) sekundární komunikační média – prostředky snažící se o záznam a přenos sdělení, tj. obrázky, písmo, tisk, prostředky mechanického, analogového či

digitálního nahrávání, typy signalizace (kouřové signály, vlajková abeceda), přenosové a vysílací techniky (telefon), počítačové komunikační sítě

Dělení komunikačních prostředků podle počtu uživatelů:

- 1) interpersonální média – slouží k dorozumívání mezi dvěma jednotlivci, kteří se navzájem vnímají jako jedinečná individua (dopisy, poselství, telegraf, telefon, emailové vzkazy)
- 2) masová média – slouží celospolečenské komunikaci, zpravidla komunikaci mezi jedním výchozím bodem a vysokým počtem bodů cílových, tj. od jednoho zdroje k publiku, jež se skládá z velkého množství lidí

2.2.3 Masová média

Svébytná podoba komunikace, kterou zajišťují komunikační prostředky schopné oslovit velké množství lidí v nejrůznějších sociálních prostředích a situacích, a která vznikla v moderních společnostech se nazývá „mediální“, nebo-li „masová komunikace“. Zajišťují, vytvářejí a podporují ji „masová média“, ať už „stará“ (noviny, časopisy, rozhlas a televize) nebo „nová“ (varianty starých médií s novými možnostmi v oblasti internetu, digitální televize, technologie na bázi WAP apod.). Všechna tato média jsou součástí a svou existencí ovlivňují každodenní život lidí různých prostředí. Každé z těchto médií disponuje svéráznými výrazovými prostředky, které mají vliv na podobu jeho produkce. Masová média lze v obecné rovině charakterizovat šířením sdělení z jednoho místa k velkému počtu příjemců. Těmi však nejsou konkrétní jedinci nebo skupina jedinců, nýbrž anonymní jen obecně definované množiny, jež si pro svou velikost a anonymitu vysloužili označení „masa“. Disponují technickými prostředky a organizačním uspořádáním, jež jim dovoluje pravidelně nabízet otevřenou množinu příjemců sdělení, která mohou informovat, vzdělávat a bavit. Tato média tvoří svéráznou oblast v lidské komunikaci s vlastními dějinami (Mičienka, Jiráček, 1998).

Pojem masové komunikace se objevil ve 30. letech 20. století. Jedná se o takovou distribuci informací ve veřejném prostoru, při níž jsou podavatelé, téměř bez výjimky, buď profesionální komunikátoři (novináři, producenti, baviči aj.) zaměstnaní ustavenými mediálními organizacemi, nebo jiné osoby (umělci, politici, inzerenti aj.), jimž organizace vstup do média umožnila. Na straně druhé stojí masový příjemce, početné publikum v pasivní úloze a očekává informační nebo zábavný materiál (McQuail, 2007).

Bína uvádí, že proces celého jejich fungování ve společnosti má specifickou strukturu. Převažuje model průmyslový či ekonomický, potlačí se význam autorství, neodděluje se od společenských zájmů a strategií, v celém modelu je absence kategorie individuálního adresáta a v neposlední podstatné řadě jde o neustálý skrytý manipulační tlak na členy společnosti.

Bohuslav Blažek charakterizoval masová média v knize *Tváří v tvář obrazovce*, kde doslova uvedl, že, „*masová média nejsou ta média, která jsou vnímána masami, ale ta, která lidi v masy proměňují* (Blažek, 1995, s. 19).“

Masová média mají v moderních společnostech stále zásadní a stále vzrůstající význam, neboť jsou:

- zdrojem moci – prostředkem vlivu, ovládnání a prosazování inovací ve společnosti, pramenem informací životně důležitých pro fungování většiny společenských institucí a základním nástrojem jejich přenosu
- prostředím, kde se odehrává celá řada událostí z oblasti veřejného života
- významným zdrojem výkladů sociální reality a představ o ní, místem, kde jsou konstruovány a vyjadřovány změny v kultuře a hodnotách společnosti a skupin
- primárním klíčem ke slávě, stejně jako k účinnému vystupování na veřejnosti
- akceptovatelnou podobou normality

Média jsou také prostředkem zábavy a určují nejběžnější způsoby trávení volného času a pomáhají ho rovněž organizovat. Výsledkem je skutečnost, že představují největší a stále se rozšiřující průmyslové odvětví, které nabízí řadu pracovních příležitostí a bohatou škálu potencionálních ekonomických zisků. Na masových médiích stále více závisí i prosazování politiky státu. Na komunikaci, obzvláště na sděleních přenášených prostředky veřejné komunikace, závisí všechny nejzákladnější otázky společnosti (týkající se rozložení a výkonu moci, zvládnání problémů a procesů integrace a změny), ať už jde o sdělení informativní, o názory, příběhy či o zábavu (McQuail, 2007).

2.2.4 Funkce médií

Média jako společenské instituce plní určité poslání a uspokojují potřeby jednotlivce i celé společnosti. Funkce médií se mění poté v závislosti na typu uspořádání společnosti, kulturním kontextu a podmínkách sociálních, politických a ekonomických.

Rozdělení funkcí médií podle Jana Jiráka a Barbary Köpplové:

1. informační funkce – média poskytují informace o podmínkách a událostech života, o platném rozdělení moci a uspořádání mocenských vztahů, usnadňování adaptace na změny podporou inovací a pokroku.
2. sociální funkce – média vysvětlují a komentují význam událostí, informací a platných společenských vztahů s pomocí ustálených autorit a společenských norem. Díky nim si lidé dokáží dávat dohromady události a utvářet si představu o společnosti.
3. kulturní funkce – média podporují převládající kulturní vzorce, včetně objevování subkultur a nových směrů ve vývoji kultury.
4. politická funkce – média agituji pro společensky významné cíle v oblasti politiky, ekonomiky nebo ekologie. Poskytují představu o událostech, tématech a dalších aktivitách v politice i jiných důležitých oblastech společnosti.
5. zábavní funkce – média poskytují zábavu, napětí, pobavení či rozptýlení. Slouží jako prostředek uvolnění a zdroj oslabování sociálního napětí.

2.2.5 Pohled na vývoj některých médií

Na počátku dějin moderních médií stojí *tištěná kniha*. Původně šlo o reprodukci stejného souboru textů rozmnožovaných ručně psaním, především za účelem církevním. Vynález knihtisku Johannem Gutenbergem roku 1450 umožnil zlidovění a rozšíření knih širokému okolí lidí. Tiskařské stroje se neuvěřitelnou rychlostí šířily po celé Evropě a v 18. století připomínala vlna čtenářů epidemii. Tato změna hrála významnou roli v transformaci středověkého světa. Dnes už si může zajít do knihkupectví každý a koupit si knihu podle svého gusta. Kromě zajímavých příběhů ovšem lidé začínali mít potřebu informací o světě kolem. Většinou je museli někde vyslechnout od vyvolávačů, neboť *první prototyp novin* vznikl až 200 let po vynálezu knihtisku v podobě letáků a bulletinů, které se šířily prostřednictvím poštovních služeb. První noviny 17. století

měly komerční podobu a sloužily především lidem. Noviny byly větší inovací než tištěná kniha pro svůj individualismus a orientaci na realitu, charakteristické byly především svým pravidelným vycházením a informačním obsahem popisujícím situaci ve společnosti. Dnešní podoba novin vznikla v 19. století v období buržoazní revoluce. Spousta lidí, spíše nižší inteligence a s nižšími příjmy, si však chtěla u novin odpočinout a nevyhledávala seriózní tisk, ale čtivo o životě celebrit, skandálech a senzacích s pořádně velkými titulky a barevnými fotografiemi, tedy noviny nesoucí název *bulvární tisk*.

Druhá polovina 19. století byla odrazovým můstkem a stala se doslova technickou érou ve vzniku médií. V roce 1877 představil Thomas Alva Edison světu přístroj pro záznam zvuku zvaný fonograf. Měl sloužit jako kancelářská pomůcka, ale lidé dali přednost mnohem přitažlivějšímu *zvukovému médiu* německého vynálezce Emila Berlinera, gramofonu. Záznam zvuku se dál rozvíjel a v roce 1950 přišly na trh kotoučové magnetofony, v roce 1963 kazetové magnetofony, které kromě přehrávání sloužily i k nahrávání. Dnes si konzumenti mohou vybírat mezi CD přehrávači z roku 1979 nebo nejnovějšími MP3 přehrávači, které nabízí poslech hudby kdekoli.

Urbanizace v 19. století zapříčinila také zvýšenou potřebu komunikace mezi lidmi na větší vzdálenosti. Tento problém vyřešil Graham Bell, který si v roce 1876 nechal patentovat vynález *telefonního přístroje*, umožňujícího dálkový přenos řeči. Telefon přenášející zvuk a umožňující okamžitou odpověď se rychle rozšířil do celého světa. V domácnostech, různých institucích i na veřejnosti se objevovaly pevné telefonní linky, které se na některých místech používají dodnes. Hlavním prostředkem komunikace dnešní doby se stal mobilní telefon. Telefon není médiem masovým, ale jen prostředkem komunikace mezi dvěma lidmi.

Důležitou roli v dějinách médií a velké změny zaznamenal vznik *filmu*. První krátké dokumentární filmy představili publiku v roce 1895 bratři Lumiérové. Poté se postavení filmu v kinech začínalo rychle měnit. Krátké němé filmy nahradily ve 30. letech 20. století filmy zvukové a za druhé světové války přibyla ke zvuku i barva. Nejvyšší všeobecná popularita kin ve čtyřicátých letech byla však záhy rychle nahrazena příchodem *televizního vysílání* jako nového masového média. Na rozdíl od veřejného kina nabídla televize široké spektrum pořadů, které lidé mohli sledovat z pohodlí domova. V počátcích televizního vysílání bylo vlastnictví televizoru známkou

luxusu, neboť měl hodnotu jako osobní automobil. Vývoj šel ale velice rychle dopředu a během několika let vlastnila televizi každá rodina. Lidé začínali jejímu kouzlu pozvolna propadat a s vynálezem dálkového ovladače u ní začínali trávit převážnou část volného času. Tehdy nikdo nevěřil, že by pozici televize dokázalo ohrozit jiné, dokonalejší médium. Veškeré pochybnosti vyvrátil příchod dnešního multimédia zvaného počítač.

První počítač se zrodil už ve 40. letech 20. století a zabíral několik místností. Na konci 70. let se už osobní počítač začal zabydlovat v domácnostech i kancelářích a zpočátku byl využíván především pro pracovní účely a poté také ke hraní počítačových her, čímž se stal zajímavým i pro mladší generace. Vliv počítače se neustále zesiloval a počítač se stal velice žádaným a vítaným společníkem. Když se v roce 1991 začaly v osobních počítačích využívat CD-ROMy schopné uchovat text, obraz, grafiku, video, animaci i zvuk, byl to jenom počátek obrovského rozmachu informačních technologií. Skutečnou revoluci způsobilo v roce 1995 hromadné propojení počítačů do celosvětové počítačové sítě – Internetu. To umožnilo přístup k obrovskému množství informací všeho druhu a komunikaci s celým světem. Přes počítač si dnes můžou lidé povídat či dopisovat pomocí e-mailu, ICQ, Skypu, chatu aj., sledovat zpravodajství, televizní či rozhlasové vysílání, filmy, upravovat fotografie, hrát hry apod. Počítač má před sebou velice slibnou, ale bohužel možná také nebezpečnou budoucnost (Smolíková, 2006).

2.3.3 Publikum

Denis McQuail v literatuře uvádí, že první, kdo postavil masové publikum do protikladu k jiným formacím, zvláště skupině, davu či veřejnosti, byl roku 1939 Herbert Blumer. Publikum je totiž mnohem rozprostřenější než nějaká skupina, dav či veřejnost. Je velice rozptýleno a jeho příslušníci se obvykle navzájem neznají a nezná je ani ten, kdo mu dal vzniknout. Publikum postrádá sebeuvědomění a vědomí identity a není schopno jakkoli organizovaným způsobem společně jednat, aby si zajistilo naplnění jakýchkoli cílů. Vyznačuje se proměnlivým složením. Samo o sobě nevyvíjí žádnou činnost, spíše je na něm vyvíjena, je tedy předmětem manipulace. Je heterogenní, nesmírně početné a jeho členové pocházejí z nejrůznějších společenských vrstev demografických skupin, ale je homogenní v tom, že si jeho příslušníci vybírají určitý stejný předmět svého zájmu, a dále v tom, jak na něj nahlíží ti, kteří by jím rádi manipulovali.

Slovo „publikum“ pochází z latinského výrazu pro veřejnost a slouží pro kolektivní označení uživatelů nějakého média, v širším smyslu pro označení příjemců nějakého veřejně dostupného sdělení, ať už fotbalového zápasu, rozhlasové stanice či divadelního představení. Na publiku závisí vždy úspěšnost či neúspěšnost jednotlivých mediálních organizací, proto poznání publika je základním nástrojem komunikátorů a mediálních institucí.

Počátky současného publika masových médií lze podle všeho nalézt v dávných veřejných divadelních a hudebních představeních, hrách a atrakcích. V češtině je tedy blízké slovu „obecenstvo“, pro které je však charakteristická jednota místa a času. Masová média díky svým technickým možnostem reprodukce a distribuce sdělení oslovují publikum, jež nemusí být na stejném místě ve stejný čas. Mediální publikum je institucionálním kolektivním uživatelem či příjemcem nějakého sdělení produkovaného právě médii.

Typy publika

- potencionální publikum – závisí na vlastnění přijímacího či přehrávacího zařízení, poloze a některých socio-demografických faktorech (výše příjmu, vzdělání, věk, pohlaví)
- platící publikum – kupují výtisk novin, knihy, nahrávky, platí vstupné v kině apod.
- zasažené publikum – počet těch, kdo skutečně čtou dané noviny, časopis, kteří si naladili příslušný program či stanici

Složení a velikost publik odráží demografické a zejména socioekonomické rozdíly. Nejběžnější jsou věk a sociální třída (výše příjmu, vzdělání), protože oba často určují dostupnost volného času a peněz na užívání médií. Věk ovlivňuje především míru volného času a výběr obsahu. Vyšší vzdělání a profesionální pracovní odpovědnost oslabují pozici televize ve prospěch širších mediálních a nemediálních voleb při využití volného času. Mediální obsah může proto sám o sobě poskytovat významný výchozí bod pro identifikaci nebo podporovat subkulturní identitu (McQuail, 2007).

2.3.4 Reklama

Masová média, především televize, rádio či internet, potřebují pro své fungování peníze z reklamy, neboť právě za reklamu se platí. Rozličných výrobků a služeb je na

světě mnoho a prostřednictvím reklamy je mohou své firmy presentovat široké veřejnosti. Za reklamní spoty, bannery či billboardy pak platí mediálnímu průmyslu vysoké peníze.

Slovo „reklama“ původně v latině znamenalo ozvěnu či opakované volání. Dnes reklama volá skrze média na spotřebitele a snaží se je prostřednictvím sdělení či činností ovlivnit tak, aby se nějak chovali, popřípadě zaujali určitý postoj: kupovali dané výrobky, změnili operátora, zvolili určitý styl oblékání, považovali určitý styl dovolené za žádoucí apod. Reklamy mají posílit povědomí o značce a nabízet konkrétní produkt jako nejlepší. Cílem je podporovat spotřebu, určité vzorce chování a postoje. Reklamní zobrazení pracují často s idealisticky zobrazenými skutečnostmi a klišé, se stereotypy a schémata, se kterými je snadné se identifikovat a které je snadné si zapamatovat. Sdělení a informace o nabízeném zboží či službě se zkrátily, přidalo se odlehčení, zábava a vtip a zkombinovaly se dohromady takové prvky, které sice ve skutečnosti nedávají smysl, ale společně vypadají dobře a lidem se zalíbí.

Základem reklamy jsou jasně formulovaná poselství a správná volba komunikačních kanálů, která uvedená sdělení doručí cílové skupině, lidem u kterých je největší pravděpodobnost, že se podle přání zadavatele reklamy zachovají. Právě média a komunikační kanály hrají v reklamě klíčovou roli, neboť jsou základní cestou k budoucím spotřebitelům. Vzájemná vazba mezi reklamou a médiem je důležitá pro fungování reklamního i mediálního trhu, protože příjmy z reklamy jsou zdrojem pro financování médií (Mičienka, 1998).

Reklama nelže, ale klame v tom smyslu, že spotřebitelům sugeruje výhodnost koupě pouze na základě srovnání cen. Bohuslav Blažek dále uvádí, že reklama se v lidech snaží vyvolat určitý myšlenkový proces a zároveň zabránit tomu, aby si jej uvědomili, neboť pak by se mohli vůči němu distancovat. Nejprve vytvoří touhu být šťastný a poté okamžitě chytne spotřebitele na to, že daná značka neodlučitelně patří i k jeho sociálnímu statutu, a protože ji přijala za své většina lidí, od něho se to samozřejmě také očekává. Nejhorší je, že reklama ve skutečnosti reguluje celý život. Určuje lidem životní styl, výběr přátel, místo bydliště, trávení volného času a možná i volbu hřbitova a náhrobku.

Rozdělení reklam podle Marka Mičienky:

1. reklama komerční – nejčastější druh reklamy, jejímž cílem je upozornit veřejnost na určitý výrobek či službu a přimět ji k nákupu
2. reklama politická – reklama prezentující politické strany v předvolební kampani, která má velice blízko k propagandě
3. reklama sociální – reklama upozorňující společnost na nějaký společenský problém s cílem změnit postoj nebo chování v určité oblasti

2.3.5 Média ve volném čase

Právě vznik volného času umožnil společnosti adekvátní přístupy k vrcholům estetické kreativity, zvláště k umění. Jedině ve volném mimopracovním čase se totiž mohl plně rozvinout lidský, esteticky motivovaný sklon ke hře a hravosti, a pouze ve volném čase se mohla začít naplňovat lidská potřeba bavit se. Umění, hra a zábava se staly určujícími složkami vzniklé estetické kultury. S vývojem a postupným včleňováním se masových médií do volného času lidí se však povaha estetické funkce začala postupně měnit. Masová komunikace skýtala obrovské možnosti, neboť byla zajišťována stále účinnějšími médii, která poskytovala širokou nabídku zábavy, informací, vzdělání i umění naprosto kdekoli a kdykoli každému jedinci. Masová média začínala postupně vyplňovat podstatnou část volného času, uspokojovala potřeby lidí přijímat estetické podněty, mít radost ze hry a bavit se. Začala blokovat šanci věnovat se čemukoli jinému a být aktivní. Televize a počítač nabízí různé formy zábavy, člověk už nemusí být sám, ale už nemá ani potřebu bavit se s někým jiným.

Masová média šíří vzdělanost, ale zároveň i v nejvyspělejších zemích způsobují růst tzv. kulturního analfabetismu. Volný čas jako stále významnější složka života začal být působením médií obohacován i zplošťován. Konzumenti chápou sledování médií jako účast na veřejném dění, a jelikož je v programu médií politika neustále protkávána s prezentací hry, zábavy a umění, jeví se i vážné politické dění mnohdy jako hra. Každé masové médium v počátku sloužilo k přiblížení různých typů umění, záhy však propadlo moci zábavního průmyslu. Obraz světa servírovaný médii je estetičtější než samotná realita a tím pádem pro konzumenta přitažlivější (Fukač, 1996).

2.3.6 Vliv médií na společnost

Samotná existence médií hraje důležitou roli v životě jednotlivce i celé společnosti už jenom tím, že média strukturují časový rozvrh dne (noviny vycházejí v určitou dobu, pořady se vysílají v určitý čas). Podobně mají tendenci ovlivňovat uspořádání prostoru, ve kterém se lidé pohybují (počítač je postaven tak, aby u něj měl sedící co nejvíce soukromí). Užívání médií ilustruje mezilidské a pracovní vztahy a má častý sklon k ritualizaci.

Vliv médií je obrovský a neustále se zvyšuje tím, jak média nabývají na dominanci. Média působí vždy v nějakém dobovém sociálním, kulturním a politickém kontextu a v nějaké momentální situaci. Izolovat jejich vliv od ostatních vlivů je proto prakticky nemožné. Odborníci nejrůznějších oborů mají největší obavy z možných důsledků médií na psychiku lidí. Stále jednodušší a opakující se témata pořadů vzbuzují obavy z ohlupování či manipulace. Častým vlivem bývá také riziko nápodoby, zánik národních kultur, primitivizace národního jazyka, ztráta vědomí tradice apod. Pod tlakem médií se ztrácí identita osobnosti a pokřivuje vnímání reality (Mičienka, 1996).

Nová média nejprve lidé neberou vážně. Vnímají je jako hračku, pouhé bláznovství, senzaci, které nepřikládají velkou důležitost a trvání. Pak se jich však začnou bát, neboť jejich vliv nemizí, ale zesiluje a ohrožuje pozici již zavedeného. Poté v ně lidé začínají pomalu věřit a jejich kouzlu nevědomky propadat. Nakonec si na ně zvyknou a nedokáží bez nich žít (Smolíková, 2006).

2.3.7 Vliv médií na děti a mládež

Dnešní děti tráví stále více času u obrazovky, a to nejen televizní, ale i té počítačové. Hodně rodičů děsí případné následky, které by zejména tato dvě média mohla na dětské duši zanechat.

Sledování televize se dá nádherně přirovnat k jídlu. Na talíři máme připravenou potravu tělesnou, obrazovka nám nabízí potravu duševní. Stejně tak jako se nehodí každé jídlo a pití pro každého, nehodí se pro každého ani všechny pořady přijímané z obrazovky. To, co konzumuje naše duše z obrazovky má nesmírný vliv na lidskou povahu, inteligenci, rozhled, citlivost či otupělost, ušlechtilost či zhovadilost. Jelikož ovšem dnešní mediální doba nabízí obrovský výběr přitažlivé a dostupné duševní stravy, ať už na televizních kanálech, v kinech, videokazetách, kompaktech či

časopisech, tím svobodnější volbu člověk má, tím větší zodpovědnost na něj padá a mnohdy se této potravě přejí. Duše však nemá břicho, které by bolelo. Nedovede se bránit a může čas od času onemocnět.

Ještě více jsou pro děti nebezpečnější počítačové hry, neboť do toho, co vidí, mohou sami zasahovat. Mohou střílet, zabíjet a vydrží u počítače sedět celé hodiny. Větší hrozbou budoucnosti se ale stává virtuální realita, kdy obrazovku má hráč na očích jako speciální brýle a s počítačem je propojen. Virtuální realita určená pro zábavu se pro mnohé hráče stává zajímavější a krásnější než skutečný svět a lehce tomuto snění propadnou (Říčan, Pithartová, 1995).

Podle Říčana a Pithartové vzbuzuje obavy rodičů především:

a) násilí na obrazovce

Televizní pořady pro děti nejsou vůbec nevinné. Bohužel právě v těchto pořadech a pohádkách je nejvíce násilí, které má sice jemnější podobu (rvačky, honičky, nadávky aj.), ale vliv na psychiku přináší úplně stejný jako násilí ve filmech pro dospělé. Násilí na obrazovce láká děti k napodobení, oslabuje jejich schopnost soucitu, otupuje citlivost a často se v dětech probouzí touha a zalíbení v krutosti, šikanování či ničení věcí. U některých dětí může násilí způsobit bázlivost a strach. Agresivní počítačové hry jsou ještě škodlivější, neboť je to právě dítě, které ovládá dění na obrazovce. To pak rychle oslabuje jeho vnitřní zábrany proti násilnému jednání.

V daném kontextu mě zaujala petice občanů proti násilí, jejíž výňatek zde cituji: *„České dítě této doby vidí víc stříkající krve než voják v první linii. Zná víc rafinovaných způsobů mučení než skutečný gangster. Lidé, kteří mu zemřeli před očima, by naplnili obrovský masový hrob. Masmédia ukazují dětem bolest bez soucitu a smrt bez lítosti (Říčan, Pithartová, 1995, s. 22).“*

Sklon k agresivnímu chování se rozvíjí učením, posilováním agresivních projevů dítěte a nápodobou, není tedy závislý jen na dědičnosti, ale především na vlivech prostředí (Vágnerová, 1999).

b) pornografie

Zobrazení sexuality není vždy bráno za pornografii. V umění můžeme nalézt spoustu šokujících děl, které sice nemusí být vhodné pro děti, ale rozhodně nepatří mezi pornografii. Pornografie působí oplzle a poškozuje děti především tím, že jim zkracuje

dětství a předčasně u nich probouzí sexuální citění. Typická je tím, že bere milostnému životu něhu, krásu, tajemství a ponižuje ženství. V pornu je žena předváděna jako nějaké zboží, které je k dispozici pro mužskou chuť.

c) kýč

Kýč je pohádka, která předstírá, že je skutečností. Je to určitý druh lži, kterým obrazovka nabízí lidem dokonalý svět. Kýč na obrazovce není nebezpečný, pokud se ho ale nekonzumuje mnoho. Častý případ je ovšem ten, že kýč se stává obvyklou duševní potravou, únikem před realitou a ovládá myšlení lidí a zejména dětí jako nějaká ideologie.

d) náhradní život

Média, zejména obrazovky televizorů a počítačů, začala postupně vyplňovat veškerý volný čas. Tato přitažlivá a snadno dostupná zábava vytlačuje z volného času dětí aktivitu a tím je ochuzuje o vlastní prožitky a cenné zkušenosti. Z dovolených a výletů vytlačilo komerční trávení volného času aktivní rekreaci. Lidé si nedokáží povídat, naslouchat, nemají trpělivost a přestávají si rozumět. Všude sebou vozí televizory, rádia, telefony, počítače a různé mediální pomůcky, aby se „nenudili“. Před obrazovkou člověk ztrácí sám sebe, žije příběhy svých televizních hrdinů, protože se mu zdají zajímavější a krásnější než jeho vlastní.

e) falešný obraz světa

Duševní potrava by měla v dětech upevňovat pravdivý obraz světa, kde platí určité zákony a vládne pevný řád. Dnešní tvůrci dětských pořadů ale předávají dětem nesmyslné příběhy, které nebezpečné a agresivní jednání pojmají jako vtip. Dětem to vnáší do života zmatek a nechápou, proč mrtvý brouček nevstane a neožije jako v pohádce nebo proč nemohou létat jako jeho hrdina v televizi. Vážný problém falešného světa skýtá hlavně královna obrazovek, reklama. Zákeřně útočí na spotřebitele a nabízí jim vylhaný ráj. Nebezpečná je hlavně pro děti, které nechápou její skryté úmysly a myslí si, že smysl života je opravdu v nakupování. Vlivem obrazovky se dětem ze života vytrácí tvořivost a představivost.

f) zdravotní následky

Vysedávání u obrazovek sebou přináší celou řadu zdravotních problémů. Děti mají omezený pohyb na čerstvém vzduchu, kazí se jim oči, křiví se páteř a poškozují

nervový systém. Dlouhodobé duševní napětí při sledování akčních filmů může poškodit nervové buňky a spoje mezi nimi, způsobit „noční můry“ a narušit tím klidný spánek. Časté vysedávání u obrazovek vede také k přejídání, kdy dítě fascinované obsahem pořadu mlsá a hltá nejrůznější pochutiny.

Obrazovka dětem může opravdu přinášet řadu nevhodných témat překypujících agresivitou a sexem a skrytě organizovat volný čas. Počítačové hry mohou být výstižně označovány dospělými za vtělenou agresivitu. Ale jako i každá mince má dvě strany, tak i média mohou nabízet svou dobrou stránku, která vzdělává, podává informace, učí pracovat s technikou zábavnou formou a utváří subkulturu dětí.

Dá se říci, že děti mají daleko rozvinutější distanci vůči všemu oficiálnímu než dospělí. Moc dobře si uvědomují, že svět na obrazovce nemusí vždy mluvit pravdu. Spousta z dětí se ovlivnit nechá a obléká, češe a chová se podle vzorů, které vidí v televizi, ale stejně tak jsou děti, které se ovlivnit nenechají, protože tomu nedávají žádnou váhu. Dospělí si často neuvědomují, že dětský úhel pohledu na dění na obrazovce je odlišný, protože odlišnost prožitkových světů je dána odlišností zkušeností a zájmů. Vše záleží na povaze dítěte a rodinné situaci.

Obrazovka počítače leká mnohé rodiče o to víc, že ji z celé rodiny umí zapnout právě jen dítě a sedí u monitoru celé hodiny samo. Počítače odlákávají děti částečně od přírody, čtení a jiných zájmů, ale obrazovka jim pomáhá vytvářet svébytnou subkulturu oproti subkultuře dospělých, společné zájmové pole, kde je možné se partnersky setkávat. Počítač děti učí pohybovat se ve světě nových technologií, pomáhá jim při studiu, a jelikož ve vývojovém období a rodinné situaci nenachází nikoho a nic, co by jim umožňovalo tolik nového si vyzkoušet, stává se pro ně počítač přítelem a průvodcem. Tvořivé zacházení s počítači a zkušenosti, které v budoucnosti budou pro uplatnění v zaměstnání nezbytné, se lidé nejnázve učí jako děti právě hrou s malým počítačem doma. Také počítačové hry mohou přinášet pozitivní efekt. Nejčastější námitkou proti hrám byla agresivita, kterou mohou v dětech vzbuzovat. Ale stejně, jako se střílí v počítačových hrách, jsou i pouťové střelnice založeny na mechanismu střílení a u nikoho to nevzbuzuje pohoršení. Na střelnici se může ale pouze střílet, kdežto počítačové hry mají celou řadu témat: závody aut a motorek, strategické a detektivní motivy, hlavolamy, sportovní nebo historická témata aj. Proto dítě určitě nepozná jen hry, kde se střílí, ale i hry jiné. Počítačové hry mohou být agresivní, stejně jako část

filmů, časopisů nebo knih. Rodičům vadí ve skutečnosti to, že kvůli počítačům ztrácí nad dětmi část své moci (Blažek, 1995).

2.2.11 Vyhlídky do budoucna

Média jsou jednou mezi námi a budou se snažit ovládat životy naše i našich dětí. Z jejich vlivu se nedá úplně vymanit, jen se můžeme naučit s nimi žít v symbióze. Vše záleží především na rodičích, protože hlavně jejich vzor dokáže ovlivnit výběr zábavy ve volném čase dětí. Nadbytečnou nebo škodlivou mediální zábavu můžou rodiče dětem snadno odepřít, jestliže jim to vynahradí něčím, co většina dětí v běžných rodinách postrádá. Je to hlavně zájem rodičů, dostatek jejich času, společné zážitky s dětmi a také to, jestli rodiče dítěti naslouchají a berou ho vážně.

2.3 Volnočasová výchova

2.3.1 Výchova mimo vyučování

Výchova mimo vyučování se definuje jako veškerá výchovně vzdělávací práce konaná mimo vyučování, ale v rámci výchovné soustavy, která vede k všestrannému a harmonickému rozvoji osobnosti dětí a mládeže. Pedagogické ovlivňování volného času umožňuje vést jedince ke smysluplnému využívání volného času, formovat hodnotné zájmy, upevňovat žádoucí morální vlastnosti a uspokojovat důležité potřeby dětí a mládeže. Výchova mimo vyučování je také jednou z významných forem prevence závažných výchovných problémů jako je drogová závislost, projevy agresivity či problémy v oblasti sexu.

Na výchově dětí a mládeže se tedy kromě rodiny a školy podílí různou měrou některé další subjekty, instituce a zařízení pro výchovu mimo vyučování.

Jiřina Pávková uvádí, že výchova mimo vyučování :

- probíhá mimo povinné školní vyučování
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny
- je zajištěna institucionálně
- uskutečňuje se převážně ve volném čase

O výchově mimo vyučování se dá hovořit jako o pedagogickém ovlivňování volného času.

Do oblasti výchovy mimo vyučování konkrétně zahrnujeme:

- činnost školních institucí pro výchovu mimo vyučování
- činnost školních zájmových útvarů, zájmové soutěže a jednorázové akce
- činnost dalších veřejných státních i soukromých výchovných institucí pro děti a mládež
- činnost a využití působnosti televize, tisku a jiných médií

Výchova mimo vyučování umožňuje dětem rozvoj a prohloubení zájmů, uspokojuje jejich potřeby a touhu po nových poznacích mimo rámec školního vyučování. Děti návštěvou příslušných institucí získávají nepostradatelné zkušenosti z rozličných oblastí, poznávají nové kamarády, učí se spolupracovat, organizovat a plánovat činnosti. Výchova mimo vyučování celkově rozšiřuje kulturní rozhled dětí, působí na rozum, city i vůli a přispívá k celkovému rozvoji jejich osobnosti.

Výchova mimo vyučování bude efektivní, pokud budou dodržovány specifické požadavky na její realizaci. Nejdůležitějším prvkem je kvalitní pedagogické vedení, neboť jen citlivý a kvalifikovaný pracovník dokáže vést děti k rozumnému užívání volného času. Nesmí se opomenout také dobrovolnost účasti dětí na činnostech, motivace, přitažlivost a zajímavost aktivit. Výchova mimo vyučování musí obsahovat všechny typy činností a musí vést jedince k seberealizaci a splňovat společný výchovný cíl směřující k rozvoji celé osobnosti dítěte (Pávková, 1999).

2.3.8 Funkce výchovy mimo vyučování

Výchova mimo vyučování jako specifická oblast výchovného působení plní tři základní funkce, výchovně-vzdělávací, zdravotní a sociální. Jednotlivé organizace pak plní tyto funkce podle charakteru své činnosti.

1. výchovně-vzdělávací funkce

Úkolem této funkce je rozvíjet schopnosti dětí, usměrňovat, kultivovat a uspokojovat jejich potřeby a zájmy, formovat žádoucí postoje a morální vlastnosti. Vše probíhá prostřednictvím pestrých a zajímavých činností, které děti motivují k hodnotnému využívání volného času, k získávání nových vědomostí, dovedností a

návyků. Prostřednictvím praktických činností si děti a mladí lidé mohou vytvářet vlastní názor na život a svět kolem nich.

2. zdravotní funkce

Instituce pro výchovu mimo vyučování plní zdravotní funkci hlavně tak, že přispívají k usměrňování režimu dne, podporují zdravý tělesný a duševní vývoj dětí a mládeže. Toho dosahují zejména střídáním různých činností (činnosti organizované a spontánní, práce a odpočinek, tělesné a duševní činnosti). Zásadní význam má poskytování dostatečných příležitostí k pohybu na čerstvém vzduchu, tělesných a sportovních cvičení. Pohyb a sport kompenzují sezení dětí ve škole při vyučování a pro zdravý vývoj jsou nezbytné. Některá zařízení ke zdraví dětí přispívají také zajištěním vhodné stravy a vedou je ke správné životosprávě a dodržování hygienických návyků.

3. sociální funkce

Funkce sociální je také velice důležitá. Jednotlivé instituce ovlivňováním času dětí a péčí o ně zbavují rodiče do jisté míry starostí v době, kdy jsou v zaměstnání nebo mají jiné povinnosti. Instituce pomáhají také dětem z konfliktních rodin či slabších sociálních vrstev vyrovnávat rozdíly nestejných materiálních nebo psychologických podmínek v rodinách. Pomáhají dětem budovat žádoucí a bohaté sociální vztahy jako je přátelství.

Každé výchovné působení na děti a mládež musí být multidimenzionální, musí zahrnovat jak rozvojovou, tak i preventivní složku.

Zařízení pro výchovu mimo vyučování se proto také snaží přispívat k prevenci negativních jevů ve společnosti jako je delikvence, kriminalita, utváření extremistických sociálních skupin a předcházet jakékoli sociální patologii (Pávková, 1999).

2.3.9 Obsahová náplň výchovy mimo vyučování

Každé výchovné působení musí mít nějakou obsahovou náplň a program. Obsah výchovy mimo vyučování tvoří činnosti, a to výchovně-vzdělávací činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, společensky prospěšné, sebeobslužné a příprava na vyučování. Odpočinkové, rekreační, zájmové a společensky prospěšné činnosti jsou ve volném čase založeny na dobrovolnosti. Sebeobsluha a příprava na vyučování jsou

povinností. Důležité a stejně významné ve volném čase dětí jsou všechny typy jmenovaných aktivit.

Rozdělení činností tvořících důležitou součást volného času:

a) odpočinkové činnosti

Odpočinkové činnosti jsou klidné, psychicky i fyzicky nenáročné a slouží především k odstranění únavy z vyučování a kompenzaci školní zátěže. Mezi nejčastější formu odpočinku patří spánek. Do této oblasti se ale zařazují všechny činnosti, které efektivně odstraňují únavu: procházky, povídání, četba, ruční práce, hudební činnosti, relaxační techniky nebo klid na lůžku.

b) rekreační činnosti

Rekreační činnosti mají podobný charakter jako činností odpočinkové a bývají mnohdy zaměňovány. Slouží také k odstranění únavy z vyučování, ale jejich aktivity jsou pohybově náročnější. Většinou bývají prováděny venku a jejich zařazení ve volném čase je významné pro zdravý tělesný, ale i duševní rozvoj dětí. Patří sem všechny sportovní, tělovýchovné a turistické činnosti.

c) zájmové činnosti

Do oblasti zájmových činností patří činnosti s mnohostranně rozvinutým zaměřením. Mezi základní činnosti se řadí činnosti tělovýchovné, estetickovýchovné, sportovní, pracovní technické, společenskovední a přírodovědné. Zájmové činnosti plní ve výchově mimo vyučování nezaměnitelnou úlohu, protože uspokojují potřeby dětí, utváří životní styl a hodnotovou orientaci. Přispívají k duševní hygieně, navozují vyrovnanost a spokojenost.

d) sebeobslužné činnosti

Ve volném čase dětí patří mezi povinné činnosti, které učí děti samostatnosti a péči o svou osobu a majetek. Děti se učí společenskému chování, pravidlům hygieny, účelnému oblékání a pořádku. Pro zaručení úspěchu je důležitá pravidelnost a vytrvalost.

e) společensky prospěšné činnosti

Tato skupina činností vede děti k pomoci slabším, starším a nemocným lidem, k ochraně životního prostředí a jiným osvětovým činnostem. Cílem výchovy v této

oblasti je podílet se na formování kladných vlastností dětí a podnítit k zájmu o blaho ostatních lidí.

f) příprava na vyučování

Důležitá součást činností výchovy ve volném čase je ta, která vede k plnění školních povinností. Jednotlivé instituce prostřednictvím didaktických her dětem pomáhají, prohlubují a rozšiřují jejich poznatky z vyučování a ukazují využití v praxi.

Pro vývoj dítěte je důležité, aby mělo dostatek možností a podmínek vykonávat ve volném čase takové činnosti, které uspokojí jeho potřeby, naučí ho novým dovednostem a umožní mnohostranný rozvoj jeho osobnosti. Volný čas je prostor k uplatnění organizovaných činností i spontánních voleb dětí, k pěstování tvůrčích vlastností a vytvoření pocitu radosti a štěstí (Pávková, 1999).

2.3.4 Zařízení pro výchovu mimo vyučování

- Školní družiny – školní družiny se věnují práci s dětmi, zpravidla nižších ročníků prvního stupně základní školy. Zařízení zajišťuje dětem bezpečnost v době, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání. Vzhledem k nízkému věku dětí se pedagogičtí pracovníci školních družin zaměřují na co nejširší spektrum zájmových a pohybových činností.
- Školní kluby – kluby zaměřují svou práci na žáky druhého stupně základní školy. Respektují větší samostatnost dětí a vybírají specializovanější zájmové činnosti bližší této věkové skupině. Kluby jsou založeny na principu dobrovolnosti. Kvůli ústupu sociální funkce těchto zařízení do pozadí a ekonomickým podmínkám škol tyto kluby v dnešní době ubývají. Tím se výrazně snižuje možnost ovlivňovat volný čas dětí v nejrizikovějším období dospívání.
- Střediska pro volný čas dětí a mládeže – domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností – střediska se pod odborným pedagogickým vedením soustřeďují na realizaci specializovaných zájmových činností, kterou organizují pravidelně v kroužcích, příležitostně, soutěžemi, prací s talentovanou mládeží nebo formou prázdninových táborů. Činnostmi se mohou účastnit děti a mládež, jejich rodiče i další zájemci.

- Domovy mládeže – školská zařízení vybudovaná pro žáky středních škol, kteří nemohou každý den po vyučování dojíždět do místa svého bydliště, zabezpečují žákům kvalifikované výchovné působení, ubytování a stravování. Vychovatelé dbají na hodnotné využívání volného času a snaží se motivovat zajímavými nabídkami zájmových činností. Vzhledem k věku je nutné respektovat dobrovolnou účast.
- Ústavní a ochranná zařízení – cílem těchto zařízení je výchova dětí a mládeže, kterým není v rodině věnována dostatečná péče nebo jejichž rodiče se o ně nemohou z nějakých důvodů starat či zemřeli. Pro nezletilé děti tato zařízení zabezpečují také náhradní výchovu v případě, pokud není o dítě řádně postaráno a v jeho chování dochází k vážným poruchám, které mnohdy naplňují podstatu trestných činů. Mezi školská ústavní zařízení patří dětské domovy, speciální výchovná zařízení, internátní zvláštní školy a diagnostické ústavy.
- Sdružení dětí a mládeže – řada dětských organizací pro výchovu ve volném čase vznikla nebo svou činnost obnovila po roce 1990. Na činnost registrovaných dětských sdružení se členskou základnou přispívá MŠMT ČR. Cíle, které si jednotlivé organizace kladou mají charakter dle zaměření příslušného sdružení. Nejčastějšími činnostmi jsou činnosti s tematikou přírodovědnou a tábornickou, sportovní a turistickou, vědeckou a vzdělávací, kreativní, ekologickou aj. Mezi nejznámější a největší organizace České republiky se řadí Junák, Pionýr, Azimut, Česká tábornická unie, Sdružení mladých hasičů ČMS, Sdružení mladých ochránců přírody nebo křesťanské sdružení YMCA.
- Sportovní a tělovýchovné organizace – v České republice působí nespočetné množství tělovýchovných organizací či sportovních klubů. Některé, jako třeba SOKOL, navazují na dřívější tradice harmonického rozvoje osobnosti, jiné vznikly hlavně za účelem aktivního pohybu a zábavy. Organizace mají různá sportovní zaměření.
- Církevní a náboženské organizace – činnost těchto organizací je zaměřená zejména na děti z rodin věřících, ale i na děti ze slabších sociálních vrstev, především rómských rodin. Jedna z nejznámějších organizací zabývajících se touto činností je katolická kongregace řádu salesiánů Dona Boska.

- Základní umělecké školy – k rozšiřování vědomostí a dovedností ve volném čase přispívají dětem, z oblasti hudební, výtvarné, taneční a literárně-dramatické, základní umělecké školy. Snaží se žákům pomoci v oblasti umění a připravit je na možné studium na středních nebo vysokých uměleckých školách.
- Jazykové školy – k rozšiřování vědomostí v oblasti cizích jazyků přispívají dětem jazykové školy jako organizace pro zájmové studium, které mohou být samostatné nebo při základních či středních školách (Pávková, 1999).

2.3.5 Vybavení institucí pro výchovu mimo vyučování

Aby mohla jednotlivá zařízení plnit zdárně své úkoly, potřebují k tomu vyhovující materiálové vybavení a patřičné prostorové podmínky pro umístění dětí a uskutečňování činností. Materiální vybavení musí splňovat podmínky z hlediska pedagogického, psychologického a hygienického.

Pedagogické hledisko je ve výchovné činnosti nejdůležitější. Zaměřuje se na děti s tím cílem, aby jim prostorové a materiálové vybavení poskytlo co nejvíce podnětů. Prostor by měl být veliký a vhodně rozdělený, aby umožňoval realizaci všech typů činností od odpočinku po spontánní aktivity dětí. Ve vybavení by neměly chybět hračky, knihy, učebnice, pomůcky pro zájmovou i tvořivou činnost aj. Pedagog by měl vytvořit příjemnou atmosféru klidu a pohody, která bude pozitivně působit na psychiku dětí.

Z **psychologického hlediska** je velmi důležité, aby se také děti podílely na výzdobě a uspořádání prostoru, ve kterém tráví svůj volný čas. Barevnost zařízení, nábytek a doplňky by měli odpovídat zejména jejich představám.

Pro kvalitní trávení volného času je nezbytné dodržovat také **hygienické podmínky**. Nepatří sem pouze čistota a úklid prostor, ale celkové umístění zařízení do klidného a čistého prostředí s výhledem do přírody umožňujícího volný a bezpečný pohyb venku. Místnosti by měli být dostatečně osvětlené, odhlučňené a větratelné a počet dětí by měl odpovídat kapacitě zařízení.

V okolí výchovných zařízení by se měly nacházet hřišťové areály s příslušným vybavením pro sportovní a rekreační činnost dětí a mládeže. Děti by měly mít možnost

využívat k zájmovým činnostem také parky, sady nebo veřejná hřiště, menší děti pískoviště, skluzavky, houpačky a prolézačky (Hofbauer, 2004).

2.3.6 Další prostory pro výchovu mimo vyučování

Města i obce se snaží stále více přispívat k hodnotnému trávení volného času dětí nejen finanční podporou výchovných zařízení, ale i výstavbou herních, sportovních a rekreačních prostor pro děti a mládež. Tato zařízení se stávají součástí komunální politiky a zlepšují kvalitu života mladé generace. Obzvláště velký význam mají ve velkých aglomeracích, kde působí preventivně, mladé lidi učí racionálně využívat volný čas a odvádějí je od antisociálního jednání. Mezi základní prostory patří hřišťové areály, volné zelené plochy a areály spontánních her v městských parcích. Zvláštním typem hřišť a pro dnešní mládež oblíbené jsou skate parky. K dispozici dětem v okolí bydliště bývají také místní sportovní zařízení, zařízení klubového typu, obecní kulturní střediska a střediska volného času. Rozvinula se také síť tradičních zařízení pro pohybové hry (sportovní hřiště, specializované tělocvičny, bazény, cyklistické dráhy, zařízení pro zimní sporty), které velkou měrou využívají právě mladí lidé. U dětí získala velkou přízeň také zařízení přírodních věd a techniky (planetária, hvězdárny, muzea) a zařízení ekologické výchovy. Zvláštním typem prostor, kde mohou děti trávit volný čas se staly v nákupních centrech dětské koutky a herní prostory v supermarketech, hotelích, bankách a jiných komerčních i kulturních institucích.

Města a obce nezapomněla ani na děti a postižením a také pro ně vytváří řadu aktivit a specializovaných volnočasových zařízení (Hofbauer, 2004).

2.3.7 Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je samostatná pedagogická disciplína, která se podílí na formování světa volného času s cílem nabídnout a zajistit jedinci optimální předpoklady pro jeho růst a učení, vývoj a existenci. Při utváření volného času si všímá individuálních i společenských vývojových dimenzí a kromě otázek využití volného času ve veřejném společenském prostředí se zabývá i problematikou volného času, jeho patologickým využíváním a prostředky psychohygieny (Vážanský, Smékal, 1995).

Pedagogika volného času představuje dvojí úkol:

1. výchovu ve volném čase – jedná se o veškeré výchovné působení v časovém prostoru, který neslouží k realizaci biologických, školních ani pracovních povinností, tedy ve volném čase. Pedagogové volného času nabízí dětem dobrovolnou účast na volnočasových činnostech, které umožňují jedinci osvojit si nové znalosti, dovednosti a kompetence, poznat nové kamarády, získat zkušenosti a uspokojovat své potřeby.
2. výchovu k volnému času – zde je jedinci poskytována základní orientace ve volnočasových aktivitách, odkrývá obsah různých činností a způsob jejich využívání. Děti získávají povědomí o možnostech trávení volného času, které jim může přinést uspokojení a seberealizaci.

Posláním pedagogiky volného času je analyzovat vývoj obou oblastí, vnášet do nich nové podněty a harmonizovat jejich řešení. Děti a mládež motivovat k tomu, aby se za pomoci dospělých a později samostatně učili vybírat vhodné aktivity a zvládali je realizovat ve prospěch vlastní, okolí, přírody i celé společnosti (Hoffbauer, 2004).

Součástí pedagogiky volného času je volný čas a výchova mimo vyučování.

2.3.8 Nové přístupy v pedagogice volného času

Nové metody pedagogické práce se začaly vytvářet za účelem praktického ovlivnění skupin dětí a mládeže. Zařízení pro výchovu mimo vyučování mají často tendenci vytlačovat děti a mládež z jejich přirozených prostor, sociálních vztahů a organizovat a určovat jim volný čas. Nové formy a nabídky práce ve volném čase akceptují především sociální struktury mladých, jejich subkultury a přirozené party, do kterých se sdružují a nabízí dětem a mládeži takové prostory, kde se budou cítit svobodně a nikdo je nebude organizovat. Základem této činnosti je opravdový vztah mezi vychovatelem a vychovávaným založený na vzájemném respektu.

Jednou z forem takovéto práce je **animace**, výchovná metoda založená na akčních a nedirektivních metodách povzbuzování mladých lidí k hledání cesty životem a schopnosti realizovat svou svobodu a autonomii. Výchovná animace znamená vytvoření zajímavé nabídky konstruktivních činností dětem i mládeži takovým způsobem, že jakékoli antisociální chování pro ně ztrácí na přitažlivosti. Členové animační skupiny mají hodně odpovědnosti a rozhodování, vychovateli náleží úkol z pozadí vypomáhat.

Animace jako „pedagogika osvobození“ vede děti a mládež k novým prožitkům a zkušenostem a umožňuje jim zažít pocit sebeuvědomění, sebevyjádření a sounáležitosti.

Výchova zážitkem jako další průkopnická metoda se opírá o intenzivní prožitky a zkušenosti získávané aktivní účastí v programu zahrnujícím fyzicky náročné činnosti spojené s určitou mírou rizika ve vnějším, přírodním i městském prostředí. Kromě fyzického výkonu je výchova zaměřena na rozvoj sociálních vztahů, vztah k životnímu prostředí a sebepojetí dětí. Předpokladem je, že takto získané prožitky mohou vést ke změně chování a pozitivnímu rozvoji osobnosti.

Terénní práce s názvem **streetwork** jsou speciální formy práce, které svým charakterem už zasahují do oblasti sociální pedagogiky. Terénní pracovník vyhledává mladé lidi v jejich přirozených prostředích a navazuje s nimi kontakt. Snaží se jim nabídnout pozitivní možnosti využití volného času, radí jim v krizových situacích a nabízí jim odbornou pomoc, pokud mají problémy se závislostí. Streetworkery bývají mladí lidé, aby u svých klientů vzbudili důvěru. Často se dostávají do etických konfliktů, požadavky klienta mohou být v rozporu s požadavky společnosti. Tento druh práce přináší pracovníkům velká rizika v oblastech, ve kterých se pohybují a je časově a psychicky velmi náročný (Pávková, 1999).

2.3.9 Pracovníci v oblasti volného času

Kromě prostředí a obsahu se na výchovném působení, jako nejdůležitější složka celého procesu, podílí pedagogičtí pracovníci. Pedagog volného času reprezentuje takový druh výchovného pracovníka, který dokáže působit výchovně v oblasti volného času všech věkových, sociálních, profesních, národnostních a náboženských vrstev a skupin. Na děti a mládež působí svými odbornými znalostmi a dovednostmi.

Mezi nejdůležitější faktory úspěšného výchovného působení patří činitelé biosomatické, psychické a sociální povahy. Pro práci v oblasti dětí a mládeže musí mít pedagog osobnostní předpoklady. Mezi ně patří sociální přitažlivost, schopnost komunikace s dětmi a mládeží, empatie, trpělivost, flexibilita, tvořivost a improvizace. Nedílnou součástí jeho kvalit je také demokratismus, schopnost přistupovat k dětem individuálně a citlivě. Od role učitele se role výchovného pracovníka volného času liší tím, že má k dispozici značně širší a členitější prostor. Pedagog volného času není vázán

osnovami, ale obecnými zásadami práce s dětmi a mládeží. K dětem přistupuje uvolněněji, má svobodnější možnosti objevovat a tvořit nový pedagogický prostor.

Práci s dětmi a mládeží ve volném čase se věnují jak dobrovolníci, tak i profesionální pedagogové, kteří prošli řadou školení, vzdělání a příprav. Kromě osobnostních kvalit je důležitý také věk a pohlaví pracovníků. Mezi nejúspěšnější patří, z hlediska věku, pedagogové v rozmezí 31-50 let, kteří jsou ještě fyzicky a psychicky „neopotřebovaní“ a zároveň mají dostatek zkušeností v pedagogickém oboru. Z hlediska pohlaví bývají úspěšnější muži, jelikož se své profesi věnují s větší intenzitou a zaujetím a lépe se brání stereotypnímu vykonávání povolání (Spousta, 1996).

H. W. Opaschowski (1987) rozdělil oblasti působení pedagogů volného času:

1. výchova, vzdělání, kultura – učitelé, vychovatelé, poradci animátoři, knihovny, komunikační centra, střediska volného času, předškolní zařízení, školy, odborné školy, vysoké školy, výcviková studia, instituty, odborová pracoviště, semináře, zasedací domy, volnočasové a prázdninové akademie, muzea, divadla
2. informace, sdělovací prostředky a veřejná práce – moderátoři, poradci, zpravodajové, nakladatelství, kina, střediska počítačů a multimédií, tiskové a mediální koncerny, prodejny knih
3. zdraví, kondice a sport – trenéři, vedoucí cvičení, instruktoři, terapeuti, asistenti, lázeňská střediska, domy pro seniory, rekreační centra pro meditaci, sanatoria
4. gastronomie, ubytování, zábava – umělci, číšníci, pokladníci, manažeři, technici, konferenciéři, prodavači ve všech zařízeních gastronomie, centrech zábavy a parcích volného času
5. cestovní ruch, dovolená, turistika – organizátoři, plánovači, vedoucí pobytových zájezdů, delegáti, poradci cestovních kanceláří, manažeři, animátoři
6. technika, servis a služby zákazníkům – řidiči, prodavači v oboru televize, rozhlas, řemeslníci, technici, specialisté, domácí potřeby, obchody stavebnin a pro kutily
7. speciální pedagogika, sociální péče – péče o nezaměstnané, deprivované, postižené, azylové domy, domovy důchodců, dětské domovy, diagnostické ústavy

Podle úrovní jednání existuje několik typů pedagogů ve volném čase (Spousta, 1996):

- pedagogický pracovník jako diagnostik – zjišťuje a zkoumá zájmy a potřeby klientů
- pedagogický pracovník jako animátor – oživuje komplexně osobnostní rozvoj dětí
- pedagogický pracovník jako satisfaktor – pomáhá dětem a mladistvým citově prožít uspokojení a radost
- pedagogický pracovník jako koordinátor – odpovídá za fungování celého výchovného systému ve volném čase, za průběh volnočasových aktivit
- pedagogický pracovník jako organizátor a poradce – organizuje a účastní se zájmových volnočasových aktivit
- pedagogický pracovník jako administrátor – k organizaci svých akcí ho využívají i centra volného času a další organizace
- pedagogický pracovník jako dramaturg – vystupuje ve všech fázích výchovného procesu
- pedagogický pracovník jako reedukátor – uplatňuje se při styku s mravně narušenými jedinci
- pedagogický pracovník jako konzultant – poskytuje různé rady v oblasti volného času
- pedagogický pracovník jako katalyzátor – průběh volnočasových aktivit optimalizuje a sleduje z povzdálí, čímž umožňuje větší volnost a svobodný rozvoj jedince
- pedagogický pracovník jako vědecký pracovník – udržuje kontakt s pracovišti zabývajícími se problematikou volného času

Pedagog má v prostoru volného času důležitou roli, neboť „*úkolem pedagogů volného času je odkrýt volný čas jako svobodný prostor pro nové životní zkušenosti* (Vážanský, Smékal, 1995, s. 80).“

2.3.10 Volný čas a budoucnost

Děti a mládež jako specifická věková skupina potřebují ke správnému využívání volného času vzor a motivaci ze strany dospělých, ale také svých vrstevníků, kteří by je ke smysluplným aktivitám přivedli. V dnešní době existuje celá řada volnočasových organizací a prostor, kde trávit volný čas. Ty však nemusí být pro všechny děti a mládež přitažlivé, i když účast v nich je dobrovolná, protože si mohou připadat organizováni. Děti a mladiství se nejraději shromažďují živelně a rizikově, utvářejí svébytné subkultury, věnují se spontánním činnostem bez dohledu dospělých. Problémem se však může stát patologické trávení volného času, kdy jedinci pod vlivem skupiny sabotují společenské normy, experimentují s návykovými látkami a dopouští se trestných činů. I takovými jedinci se zabývá pedagogika volného času a snaží se najít nové metody, jak s takovými dětmi pracovat, jak je přivést k hodnotnějším činnostem a ukázat jim lepší stránku volného času. Protože právě volný čas je nejcennější oblastí našeho života je důležité o něho pečovat.

III. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl výzkumu

Obecným cílem práce je zjištění proměn trávení volného času dětí na 1. stupni základních škol. Tyto proměny budou analyzovány ze tří hledisek:

1. Z hlediska věkového bude sledováno, jak se mění s narůstajícím věkem využívání volného času dětí na 1. stupni základních škol. Konkrétně budou porovnávány druhé a páté ročníky základních škol.
2. Z hlediska lokálního bude zjišťováno, jaké existují rozdíly v trávení volného času dětí 1. stupně základních škol ve vazbě na lokalitu, konkrétně mezi městy České Budějovice a Trhové Sviny.
3. Z hlediska strukturálního bude sledována struktura volnočasových aktivit dětí 1. stupně základních škol a zjišťován podíl médií při prožívání volného času.

Předpoklady pro výzkum:

1. Očekávají se rozdíly ve způsobu trávení volného času dětí z většího a menšího města.
Předpokládá se, že děti ve velkých městech mají pestré spektrum volnočasových aktivit.
2. Rozdíl bude jistě zaznamenán v náplni volného času dívek a chlapců.
Předpokládá se, že volný čas chlapců bude více zaplněn médii (PC, TV) než volný čas dívek.
3. Projeví se značný podíl médií na utváření volného času dětí prvního stupně základní školy, zejména žáků pátých tříd.
Předpokládá se, že podíl médií ve volném čase s přibývajícím věkem narůstá.
4. Město České Budějovice bude pravděpodobně nabízet větší množství volnočasových aktivit pro děti než menší město Trhové Sviny.
Předpokládá se vyšší koncentrace a dostupnost zájmových organizací ve větších městech.

3.2 Charakteristika výzkumného prostředí a výběrového vzorku

3.2.1 Charakteristika výzkumného prostředí

Vzorek respondentů byl vytvořen na základě záměrného výběru. Cílem výběru bylo, aby se do souboru promítly tyto podmínky:

- Budou zastoupeni žáci dvou tříd prvního stupně různé věkové kategorie, konkrétně z druhých a pátých ročníků základní školy, mezi nimiž lze již objevit rozdíly v náplni volného času.
- Budou zastoupeny dvě základní školy ze dvou různě velkých měst co do počtu obyvatel.

Na základě tohoto předpokladu byly vybrány základní školy:

ZŠ Kubatova z Českých Budějovic

ZŠ Trhové Sviny z Trhových Svinů

Pro výzkum jsem vybrala dvě školy, aby bylo zaručeno, že zde budou zastoupeni žáci školy v menším městě i žáci žijící v jihočeské metropoli.

ZŠ Kubatova se nachází v krajském městě jihočeského kraje České Budějovice. Je jednou z mnoha základních škol v tomto velkém městě. Základní škola Kubatova je typická svým sportovním zaměřením hlavně v oblasti basketbalu, plavání, aerobiku a atletice. Škola je vybavena na dobré úrovni rozměrnou tělocvičnou, knihovnou, školními dílnami, odbornými učebnami (biologie, chemie, informatiky) a učebnou výtvarné výchovy s keramickou pecí. V roce 1993 získala škola právní subjektivitu. ZŠ je rozdělena na 1. a 2. stupeň. První a druhé třídy i školní družina se nacházejí v budově původní mateřské školy ve stejné ulici. Ostatní třídy, školní jídelna, tělocvična a odborné učebny jsou situovány do hlavní budovy. Celkem má škola 21 tříd, do kterých denně dochází 536 dětí. V současné době je ředitelem školy PhDr. Jaroslav Vaněk. ZŠ Kubatova nabízí žákům mnoho volitelných a nepovinných předmětů a řadu zájmových kroužků.

Volitelné a nepovinné předměty: německý jazyk, francouzský jazyk, ruský jazyk, anglický jazyk, cvičení z matematiky, náboženství, sportovní hry, informatika, biologický seminář, zeměpisný seminář, dějepisný seminář, výtvarná výchova, basketbal, konverzace v AJ.

Zájmové kroužky: dyslektický kroužek pro I. a II. stupeň, zábavné učení, florbal, volejbal, dovedné ruce, hudebně dramatický a přírodovědný kroužek.

ZŠ Trhové Sviny je jedinou základní školou v malém jihočeském městě Trhové Sviny, kam denně dojíždí žáci z okolních vesnic (Boršíkov, Bukvice, Březí, Lniště, Mezilesí aj.). Škola se člení na 1. stupeň (1.-5. ročník) a 2. stupeň (6.-9. ročník). K lednu roku 1994 byla základní škola zřízena jako samostatný právní subjekt. Ve škole se nachází také školní družina, školní klub a od roku 1996 i školní jídelna. V současné době má škola 23 tříd s 500 žáky a jako ředitel působí Mgr. Jan Mikeš. Školní klub nabízí žákům základní školy i gymnázia pestrou škálu zájmových kroužků.

Zájmové kroužky: německý jazyk, anglický jazyk, klub šikulka, veselé malování, zdravotnický, modelářský, rybářský kroužek, aerobik, veselé pohybové hry, dramatický, fotografický, přírodovědný, hasičský kroužek, házená, stolní tenis, lehká atletika, sportovní gymnastika, softbal, pozemní hokej, odbíjená, nohejbal, HIP-HOP, R.N.B., dívčí klub, výuka na PC

3.2.2 Charakteristika výběrového vzorku

Celkem se na výzkumu podílelo 87 dětí, z toho 45 dětí z Českých Budějovic a 42 dětí z Trhových Svinů. Podle pohlaví bylo zastoupeno 48 chlapců a 39 dívek.

TABULKA – POHLAVÍ DĚTÍ

Třída	České Budějovice		Trhové Sviny	
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
2.	11	12	9	12
5.	9	13	10	11
Celkem	20	25	19	23
	45		42	

N= 87

TABULKA - PRŮMĚRNÝ VĚK

Třída	Průměrný věk					
	České Budějovice			Trhové Sviny		
	Dívky	Chlapci	Společně	Dívky	Chlapci	Společně
2.	7,5	7,7	7,6	7,6	7,8	7,7
5.	10,3	10,8	10,6	10,8	10,9	10,9
Průměrný celkový věk		9,1			9,3	

N= 87

Výzkum probíhal od listopadu 2008 do února 2009.

3.3 Použité metody

Pro svou práci jsem zvolila kvantitativně orientovaný výzkum, neboť jde o vhodnější nástroj hodnocení dat u většího množství respondentů a dále také kvůli menší časové náročnosti.

Jednotlivá data pro předpoklady 1 - 3 byla sbírána pomocí dotazníkové metody. Je to metoda, která shromažďování dat zakládá na dotazování osob a charakterizuje se tím, že je určena pro hromadné získávání údajů (Skalková, 1983, s. 86). Centrální úlohu v dotazníku má zdůvodněná volba a formulace otázek. Při sestavování položek autor sleduje vztah otázky k výzkumnému cíli a základním problémům výzkumu. Otázky musí být jednoznačné a promyšlené, musí být formulovány jasně a konkrétně.

Vytvořila jsme k tomuto účelu nestandardizovaný dotazník trávení volného času zaměřující se hlavně na vliv médií v této problematice. Dotazník je vlastní konstrukce.

Dotazník obsahuje celkem 19 otázek a jsou v něm zahrnuty především otázky uzavřené, které nabízejí respondentovi volbu mezi jednou nebo více alternativami. Také jsem využila v dotazníku metody nedokončených vět, která svou volností pro spontánní vyjádření zjišťuje vlastní názory, pocity a přání respondentů.

Důležitou součástí přípravy dotazníku byl předvýzkum, v němž jsme prověřila obsah položek, jasnost a jednoznačnost vyjádření. Dotazník jsem zadala měsíc před výzkumem deseti dětem druhé třídy Základní školy Čěčova. Po nejasnostech některých otázek jsem následně změnila jisté formulace a otázky zpřesnila.

Hotový dotazník byl rozdán respondentům ZŠ Kubatova a ZŠ Trhové Sviny v průběhu vyučování ve škole. Po předchozí domluvě s řediteli škol i učiteli příslušných tříd mi byla umožněna vždy jedna hodina v každé třídě.

Před samotným vyplňováním bylo žákům vysvětleno, jak mají postupovat a byly jim podány instrukce k jednotlivým otázkám. S žáky druhých tříd jsem přesto postupovala po jednotlivých otázkách společně. Respondenti byli požádáni o realistický přístup při vyplňování.

Dotazníky byly anonymní.

Pravdivost předpokladu 4 byla zjišťována obsahovou analýzou dokumentů, především z webových stránek měst České Budějovice a Trhové Sviny, stránek jihočeského kraje a stránek organizací zabývajících se volným časem. Dále jsem potřebné informace pro výzkum získala řízeným rozhovorem s pracovníky organizací pro volný čas a pracovníky městských úřadů v Českých Budějovicích a Trhových Svinech. Metoda rozhovoru je charakterizována přímou sociální interakcí, je pružná a slouží k hlubšímu objasnění kontextu a důvodů odpovědí.

Cílem rozhovoru bylo zjistit odpovědi na předem připravené otázky:

1. Kolik organizací a zařízení pro volný čas dětí a mládeže se ve městě nachází?
2. O jaký druh organizací se konkrétně jedná, co je jejich náplní?

Konkrétně byl rozhovor veden s Johanou Fuxovou, pracovnící odboru školství, mládeže a tělovýchovy na městském úřadu v Českých Budějovicích, která navrhuje finanční příspěvky pro jednotlivé volnočasové organizace ve městě. Za Radu dětí a mládeže jihočeského kraje mi potřebná data k výzkumu poskytl předseda představenstva Vladimír Kubát.

Odpovědi na otázky k městu Trhové Sviny jsem získala od Ivany Božákové z odboru regionálního rozvoje městského úřadu Trhové Sviny a pracovníků kulturního střediska Domeček.

3.4 Získané výsledky výzkumu

3.4.1 Interpretace výsledků dotazníkového šetření

Výsledky jednotlivých otázek dotazníků byly rozpracovány do tabulek a následně zaneseny do grafů. Grafy se objevují sloupcové a údaje jsou nejčastěji uváděny v procentech.

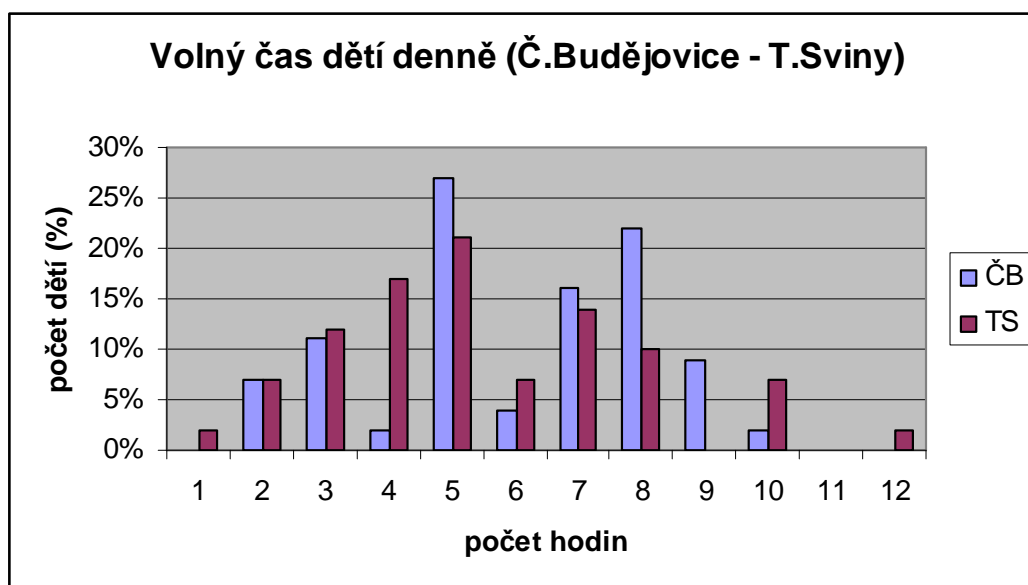
Tabulky a grafy jsou v práci zpracovány podle typu otázky tak, aby byl vystižen jejich sledovaný záměr. Proto jsou některé otázky zpracovány zvlášť pro děti z většího a menšího města, zvlášť pro druhé a páté třídy a zvlášť pro dívky a chlapce, aby byl rozdíl v názorech respondentů přehledně znázorněn.

DOTAZNÍK

Dotazníkovou metodou byly zjištěny tyto výsledky:

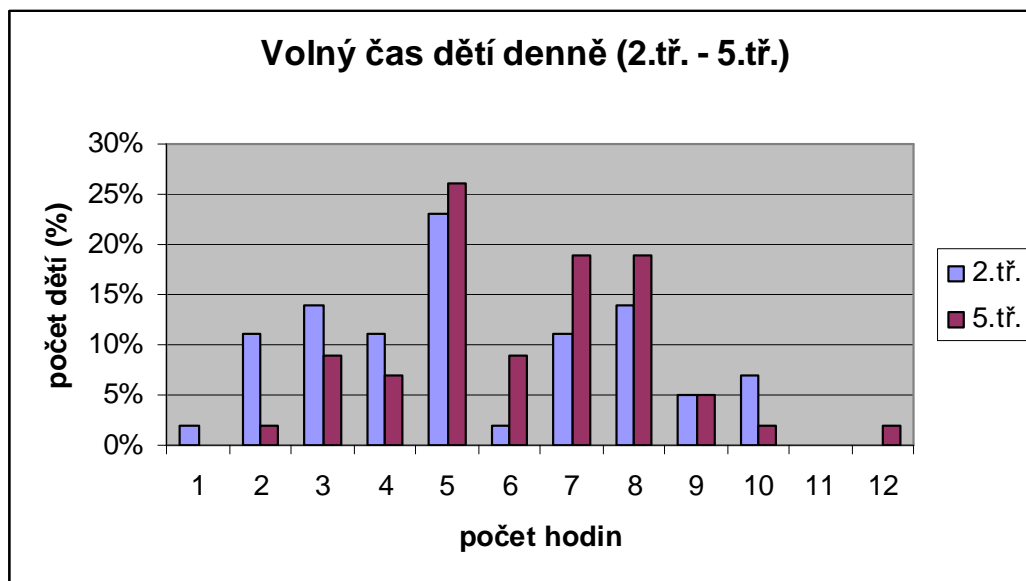
1. Denně mám většinou ..... hodin volného času.

Graf č. 1

Graf č. 2

Z grafů je zřejmé, že většina dětí z obou měst i obou tříd prvního stupně má nejčastěji pět hodin volného času denně. V Českých Budějovicích je to 27% dětí, což je 12 dětí ze 45. V Trhových Svinech je to 21%, což je 9 dětí z celkového počtu 42 respondentů. Vzhledem k výsledkům posuzování tříd vychází nejvyšší hodnota 5 hodin volného času denně opět u obou tříd prvního stupně. U žáků druhých tříd je to 23%, což je 10 dětí ze 44 a u žáků pátých tříd 26%, což je 43 dětí z celkového počtu. Zajímavá je odpověď dvou dotazovaných žáků z Trhových Svinů, z nichž jeden má pouze jednu hodinu a druhý celých dvanáct hodin volného času denně. Podle celkového průměru vychází počet volných hodin denně u žáků z Českých Budějovic na 6,1 hodin, u žáků z Trhových Svinů na 5,5 hodin volného času denně. Výsledky jsou mírně zarážející, neboť z dalších otázek vyplívá větší vytíženost dětí z Českých Budějovic. Odůvodněním zde může být doprava dětí z okolí Trhových Svinů do školy a zpět či chápání mimoškolních aktivit za povinnosti místo zábavy ve volném čase. Při porovnání věkových kategorií vychází u dětí ze 2. tříd průměrná hodnota 5,4 hodin a u dětí 5. tříd 6,2 hodiny volného času denně. Zde může být důvodem více mimoškolních aktivit a povinností mladších dětí.

2. V tabulce jsou uvedeny různé činnosti. Křížkem označ, jak často se které věnuješ:

TABULKA – ČETNOST ODPOVĚDÍ (1)

České Budějovice a Trhové Sviny

ČINNOSTI	ČB	TS	ČB	TS	ČB	TS
	ČASTO		NĚKDY		VŮBEC	
Navštěvuji oddíl, kroužek	25	20	13	7	7	15
Sportuji, cvičím	26	20	12	13	7	9
Hraji na hudební nástroj	13	10	8	3	24	29
Čtu knihy, časopisy	17	10	27	28	1	4
Připravuji se do školy, učím se	30	21	13	17	2	4
Kreslím, maluji	15	27	24	14	6	1
Poslouchám hudbu	18	27	22	10	5	5
Odpočívám, relaxuji	18	13	23	21	14	8
Hraji si	30	26	14	15	1	1
Pomáhám v domácnosti, na zahradě	17	18	19	21	9	3
Starám se o zvířata, rostliny	22	21	17	13	6	8
Sleduji televizi, video, DVD	20	28	21	13	4	1
Čas trávím u počítače, internetu	12	19	24	17	9	6
Chodím do přírody, na výlety	14	7	26	26	5	9
Navštěvuji kino, divadlo, výstavy, muzea	3	9	36	24	6	9
Chodím ven s kamarády	21	31	18	10	6	1
Věnuji se kutilství, sběratelství, technickým zálibám	13	10	12	9	20	23
Jiné (luštění, hry, karty ...)	15	15	24	15	6	12

ČB N= 45   TS N= 42

TABULKA – ČETNOST ODPOVĚDÍ (2)

2. třída a 5. třída

ČINNOSTI	2.tř.	5.tř.	2.tř.	5.tř.	2.tř.	5.tř.
	ČASTO		NĚKDY		VŮBEC	
Navštěvuji oddíl, kroužek	21	24	13	7	10	12
Sportuji, cvičím	21	25	13	12	10	6
Hraji na hudební nástroj	14	9	6	5	24	29
Čtu knihy, časopisy	14	13	26	29	4	1
Připravuji se do školy, učím se	28	23	13	17	3	3
Kreslím, maluji	24	18	16	22	4	3
Poslouchám hudbu	17	28	19	13	8	2
Odpočívám, relaxuji	11	10	14	30	19	3
Hraji si	34	22	8	21	2	0
Pomáhám v domácnosti, na zahradě	20	15	15	25	9	3
Starám se o zvířata, rostliny	19	24	18	12	7	7
Sleduji televizi, video, DVD	20	28	19	15	5	0
Čas trávím u počítače, internetu	18	13	15	26	11	4
Chodím do přírody, na výlety	11	10	25	27	8	6
Navštěvuji kino, divadlo, výstavy, muzea	8	4	29	31	7	8
Chodím ven s kamarády	24	28	16	12	4	3
Věnuji se kutilství, sběratelství, tech. zálibám	11	12	11	10	22	21
Jiné (luštění, hry, karty ...)	12	18	20	19	12	16

2.tř. N= 44

5.tř. N= 43

TABULKA – PROCENTA ODPOVĚDÍ (1)

České Budějovice a Trhové Sviny

ČINNOSTI	ČB	TS	ČB	TS	ČB	TS
	ČASTO		NĚKDY		VŮBEC	
Navštěvuji oddíl, kroužek	56%	48%	29%	17%	16%	36%
Sportuji, cvičím	58%	48%	27%	31%	16%	21%
Hraji na hudební nástroj	29%	24%	18%	7%	53%	69%
Čtu knihy, časopisy	38%	24%	60%	67%	2%	10%
Připravuji se do školy, učím se	67%	50%	29%	40%	4%	10%
Kreslím, maluji	33%	64%	53%	33%	13%	2%
Poslouchám hudbu	40%	64%	49%	24%	11%	12%
Odpočívám, relaxuji	18%	31%	51%	50%	31%	19%
Hraji si	67%	62%	31%	36%	2%	2%
Pomáhám v domácnosti, na zahradě	38%	43%	42%	50%	20%	7%
Starám se o zvířata, rostliny	49%	50%	38%	31%	13%	19%
Sleduji televizi, video, DVD	44%	67%	47%	31%	9%	2%
Čas trávím u počítače, internetu	27%	45%	53%	40%	20%	14%
Chodím do přírody, na výlety	31%	17%	58%	62%	11%	21%
Navštěvuji kino, divadlo, výstavy, muzea	7%	21%	80%	57%	13%	21%
Chodím ven s kamarády	47%	74%	40%	24%	13%	2%
Věnuji se kutilství, sběratelství, tech. zálibám	29%	24%	27%	21%	44%	55%
Jiné (luštění, hry, karty ...)	33%	36%	53%	36%	13%	29%

ČB N= 45   TS N= 42

TABULKA – PROCENTA ODPOVĚDÍ (2)

2. třída a 5. třída

ČINNOSTI	2.tř.	5.tř.	2.tř.	5.tř.	2.tř.	5.tř.
	ČASTO		NĚKDY		VŮBEC	
Navštěvuji oddíl, kroužek	48%	56%	30%	16%	23%	28%
Sportuji, cvičím	48%	58%	30%	28%	23%	14%
Hraji na hudební nástroj	32%	21%	14%	12%	55%	67%
Čtu knihy, časopisy	32%	30%	59%	67%	9%	2%
Připravuji se do školy, učím se	64%	53%	30%	40%	7%	7%
Kreslím, maluji	55%	42%	36%	51%	9%	7%
Poslouchám hudbu	39%	65%	43%	30%	18%	5%
Odpočívám, relaxuji	25%	23%	32%	70%	43%	7%
Hraji si	77%	51%	18%	49%	5%	0%
Pomáhám v domácnosti, na zahradě	45%	35%	34%	58%	20%	7%
Starám se o zvířata, rostliny	43%	56%	41%	28%	16%	16%
Sleduji televizi, video, DVD	45%	65%	43%	35%	11%	0%
Čas trávím u počítače, internetu	41%	30%	34%	60%	25%	9%
Chodím do přírody, na výlety	25%	23%	57%	63%	18%	14%
Navštěvuji kino, divadlo, výstavy, muzea	18%	9%	66%	72%	16%	19%
Chodím ven s kamarády	55%	65%	36%	28%	9%	7%
Věnuji se kutilství, sběratelství, tech. zálibám	25%	28%	25%	23%	50%	49%
Jiné (luštění, hry, karty ...)	27%	42%	45%	44%	27%	14%

2.tř. N= 44   5.tř. N= 43

Z výsledků tabulek můžeme usoudit, že rozdíl v zájmech dětí prvního stupně v obou městech není příliš velký. Patrné jsou zde menší rozdíly ve volbě aktivit dětí z Českých Budějovic a Trhových Svinů i žáků 2. a 5. tříd, které lze nejspíš přisoudit možnostem nabídek měst či věkovým zálibám.

Z výsledků je vidět u dětí z Českých Budějovic větší zájem o aktivní trávení volného času, především návštěvou kroužků, sportovních oddílů, hudebních škol či zájem o přírodu.

V Trhových Svinech dávají děti přednost vlastním činnostem s kamarády před organizovaným řízením jejich volného času. Projevují větší zájem o hudbu, kresbu, odpočinek nebo tráví více volného času u televizorů a počítačů.

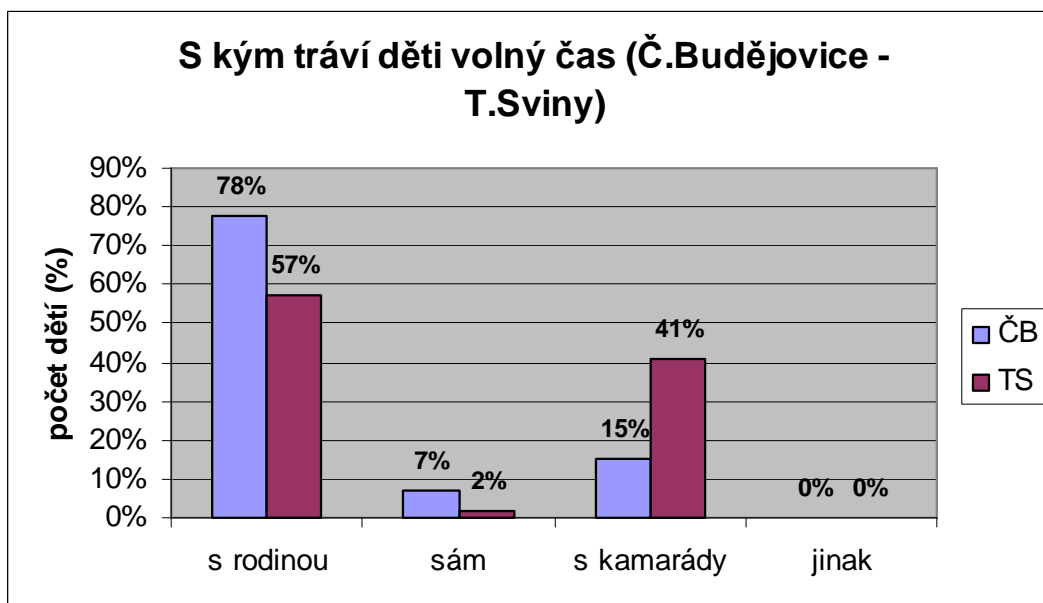
Při porovnání věkových kategorií dětí byly zjištěny výsledky, které se daly očekávat. Žáci druhých tříd se mnohem více věnují hře a kresbě. Navštěvují častěji hudební školy, hodně času věnují přípravě do školy a více pomáhají rodičům v domácnosti.

Děti z pátých tříd navštěvují více zájmových a sportovních organizací. Větší vliv zde má parta kamarádů, poslech muziky a sledování televize.

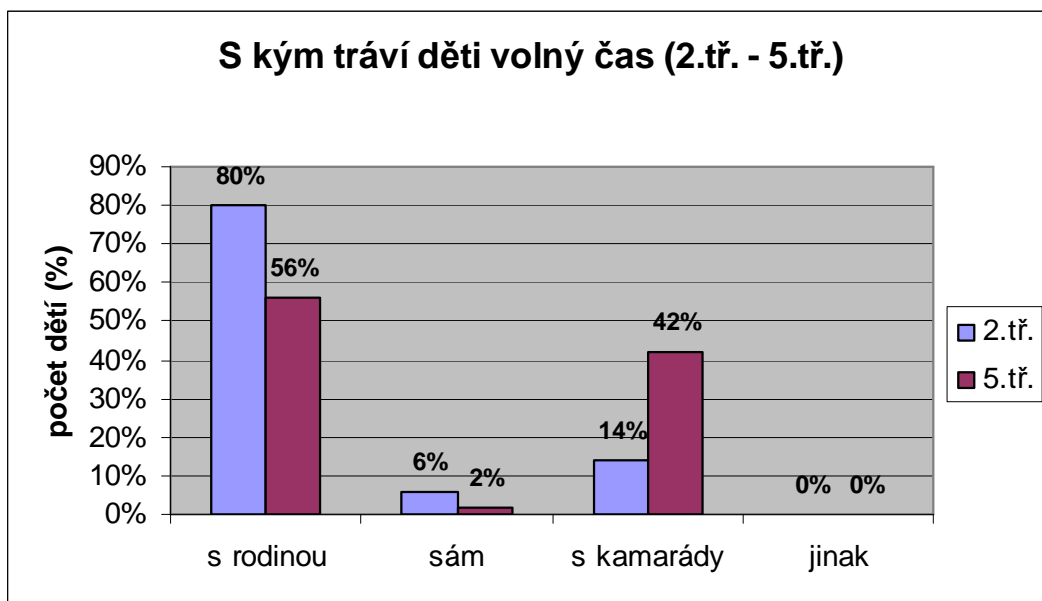
Smutné je ovšem zjištění, že u položek hry na hudební nástroj a kutilství vyšly nejvyšší hodnoty a většina dotazovaných odpověděla, že této zálibě se nevěnuje vůbec.

3. Označ křížkem, s kým trávíš většinu volného času

Graf č. 3

Graf č. 4

Na sloupcích obou grafů je jednoznačně vidět, že více volného času s rodinou tráví děti z města České Budějovice (78% dětí), a podle tříd děti věkově mladší (80% dětí). Žáci Trhových Svinů upřednostňují více své kamarády (41% dětí). Vysvětlením zde může být dojíždění rodičů za prací a větší samostatnost dětí z tohoto města a okolí, kteří si proto hledají zábavu mezi svými přáteli. Žáci pátých tříd už začínají vyhledávat ke své zábavě také, kromě svých rodičů, více vrstevnické skupiny, jak je patrné z výsledku (42% dětí). Zajímavé je zjištění, že celkem 4 děti z dotazovaných tráví volný čas nejčastěji o samotě.

4. Přečti si následující věty a dokonči je tak, jak se daná otázka týká Tebe:

První nedokončená věta – Ze všeho nejraději ve volném čase .....

TABULKA – PROCENTA ODPOVĚDÍ (1)

České Budějovice a Trhové Sviny (2. a 5.tř.)

Nejčastěji vykonávané činnosti	2.tř.	2.tř.	5.tř.	5.tř.
	ČB	TS	ČB	TS
Kamarádi	26%	5%	27%	38%
Hraní si	43%	24%	14%	10%
Péče o zvíře, příroda	43%	19%	18%	19%
Televize	22%	19%	23%	14%
Počítač, internet	30%	19%	55%	29%
Sport	13%	19%	36%	48%
Malování	13%	0%	0%	10%
Hudba	9%	19%	9%	10%
Tanec	13%	5%	5%	0%
Kutilství, zahradničení	4%	10%	9%	5%
Četba	9%	5%	14%	10%
Skateboard	9%	5%	0%	5%
Rybaření	4%	0%	5%	5%
Odpočinek	4%	0%	14%	0%
Vaření, pomoc v domácnosti	4%	5%	5%	10%
Učení	9%	5%	0%	0%

2.tř. ČB N= 23

2.tř. TS N= 21

5.tř. ČB N= 22

5.tř. TS N = 21

Podle tabulky patří k oblíbeným činnostem celá škála pestrých zájmů. Velké oblibě se těší, nehledě na lokalitu či věkovém vymezení, vlastní činnosti s kamarády a hraní her na počítači. Zajímavé a z výsledků viditelné je, že činnosti s kamarády uvedli všichni respondenti jako velmi oblíbenou, jen u žáků druhých tříd z Trhových Svinů pouhých 5% dětí, což je pouze 1 žák. Stejně tak v zálibě počítače se u dětí druhých tříd Trhových Svinů objevili nejnižší hodnoty, oproti ostatním výsledkům této záliby, a to 19%, což jsou 4 děti. Sportování se mnohem více věnují děti pátých tříd. Dětská hra a

starost o domácí zvířata je oblíbenější u dětí druhých tříd z Českých Budějovic, u nichž i sledovanost televize dostala vyšší hodnoty. Zajímavá je také záliba v rybaření. Zájem o vaření, pomoc v domácnosti a učení se projevil především u menších dětí.

TABULKA – PROCENTA ODPOVĚDÍ (2)

Dívky a chlapci

Nejčastěji vykonávané činnosti	Dívky	Chlapci
Kamarádi	26%	23%
Hraní si	21%	25%
Péče o zvíře, příroda	44%	8%
Televize	15%	23%
Počítač, internet	21%	44%
Sport	21%	35%
Malování	8%	4%
Hudba	13%	10%
Tanec	13%	0%
Kutilství, zahradničení	10%	4%
Četba	8%	5%
Skateboard	0%	8%
Rybaření	0%	6%
Odpočinek	3%	6%
Vaření, pomoc v domácnosti	10%	2%
Učení	5%	2%

D N= 39   CH N= 48

Při posuzování nejoblíbenějších činností mezi dívkami a chlapci se ukázalo, že dívky mnohem více preferují péči o zvířata, přírodu a kreativní činnosti jako tanec či vaření. U chlapců převažoval zájem o sport, hraní počítačových her, sledování televize, skateboard a rybaření. Zjištěné výsledky se vzhledem k pohlaví daly předpokládat.

Druhá nedokončená věta – Moji kamarádi (spolužáci) nejčastěji ve volném čase

.....

TABULKA – PROCENTA ODPOVĚDÍ

Dívky a chlapci

Nejčastější činnosti	Dívky	Chlapci
Kamarádi	31%	33%
Péče o zvířata	15%	2%
Hraní si	23%	21%
Muzika	13%	2%
Sport	21%	29%
Učení	10%	2%
Odpočinek	3%	0%
Televize	8%	2%
Počítač	15%	42%
Četba	3%	6%

D N= 39   CH N= 48

Tato otázka byla volena záměrně proto, že do odpovědí se budou pravděpodobně promítat názory totožné s vlastními oblíbenými činnostmi. Děti si často myslí, že jejich kamarádi mají stejné zájmy jako oni. Výsledky se daly předpokládat. Podle dívek si nejčastěji jejich kamarádi(ky) hrají se zvířaty, poslouchají muziku a věnují více času učení. Chlapci si myslí, že jejich kamarádi nejčastěji sedí u počítače a hrají hry. Podle obou pohlaví jejich přátelé také hodně sportují, hrají si a chodí ven s kamarády.

Třetí nedokončená věta – Kdybych mohl(a), přál(a) bych si ve volném čase .....

Nejčastější přání dětí druhých tříd:

- Sportovat, navštěvovat nějaký sportovní oddíl (nejčastěji koně, hokej)
- Mít více volného času, být více s přáteli
- Cestovat (nejčastěji k moři a na tábory)
- Sledovat v televizi horory a zakázané pořady
- Být delší dobu na počítači, u televize

Speciální a neobvyklá přání některých respondentů této věkové skupiny byla: smět skákat na gauči, řídit auto, koupit si hračku, setkávat se s mrtvými.

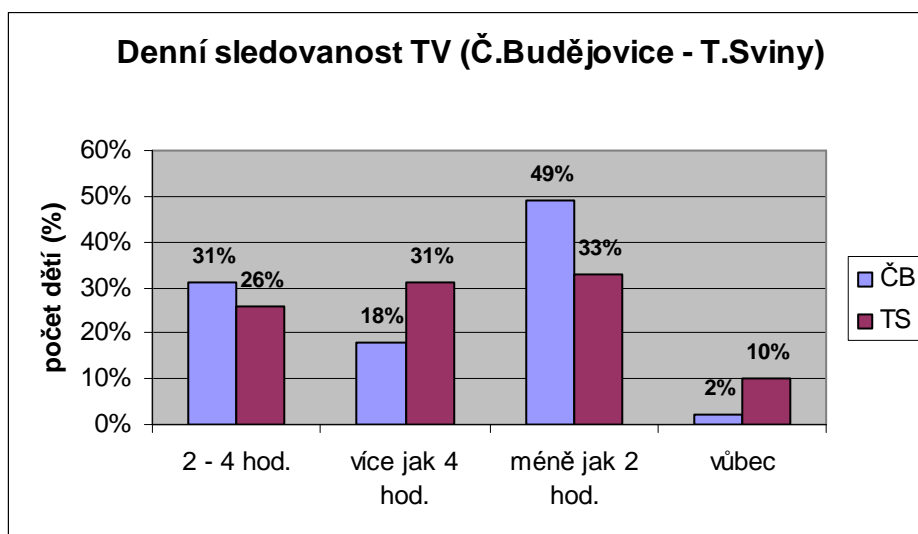
Nejčastější přání dětí pátých tříd:

- Sportovat, navštěvovat nějaký sportovní oddíl (nejčastěji opět koně)
- Cestovat
- Sledovat v televizi horory a zakázané programy
- Trávit více času u počítače
- Mít více volného času pro sebe

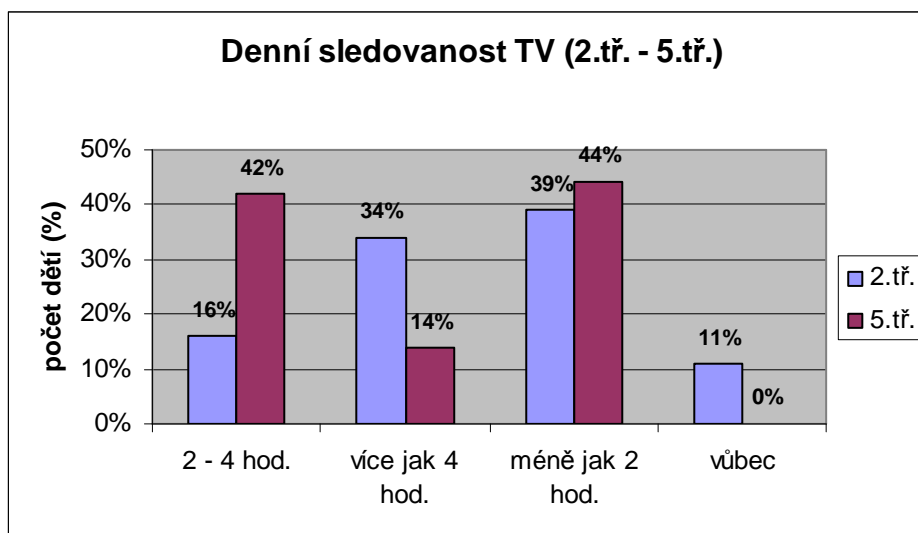
Děti pátých tříd neměly žádná neobvyklá přání, je vidět, že jejich pohled na svět je, oproti jejich mladším spolužákům, více reálný. Přání obou věkových skupin jsou poměrně totožná a ukazují, jak důležitá a oblíbená jsou pro děti hlavně média a možnost vlastního rozhodování, jak s volným časem nakládat. Při vyhodnocování mě překvapilo, že pět dětí z pátých tříd je se svých volným časem úplně spokojeno.

5. Denně se dívám na televizi:

Graf č. 5

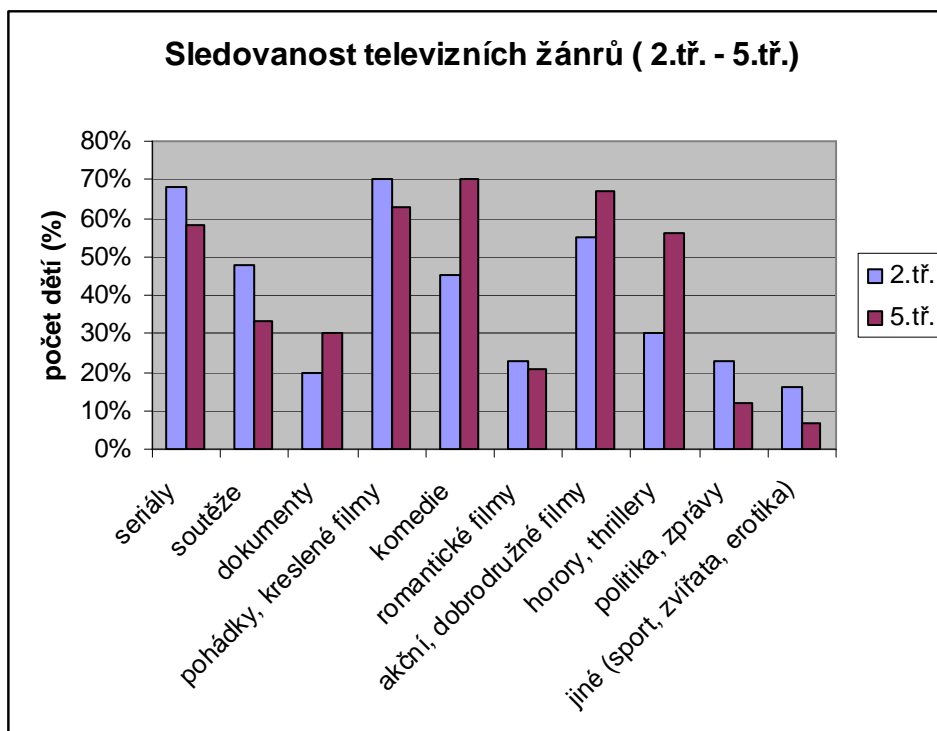
Graf č. 6

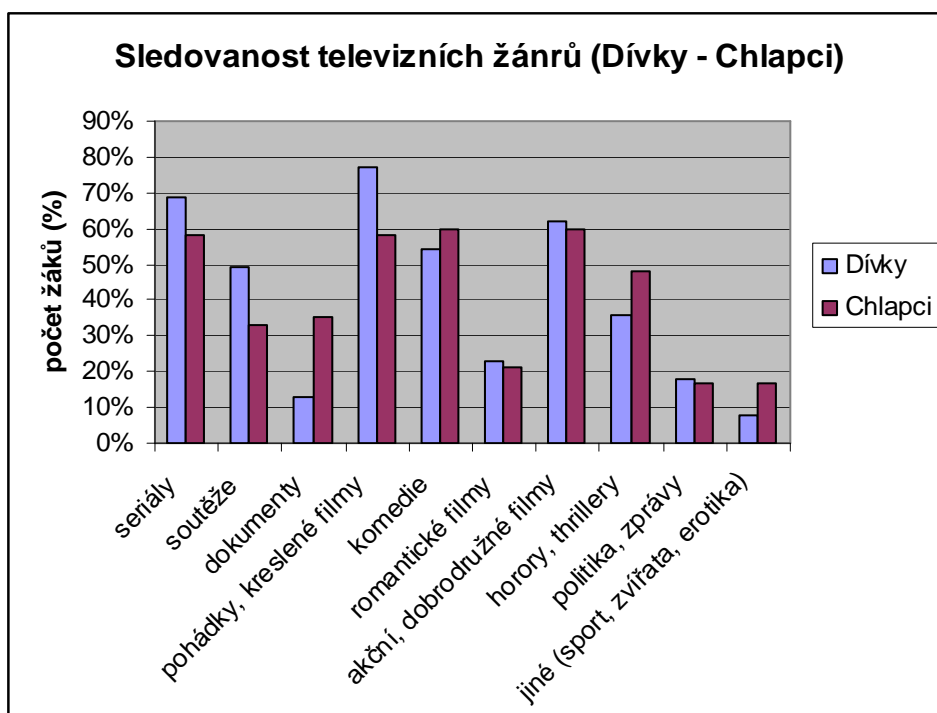
Výsledek grafů ukazuje, že délka sledování televize denně je v obou městech relativně stejná, i když více času u televizoru tráví, z hlediska počtu hodin, děti z Trhových Svinů (31% dětí). Podle věkového hodnocení sedí u televizoru více jak 4 hodiny denně častěji děti ze druhých tříd, a to celých 34% dětí. Přesto se dá říci, že televize není hlavní náplní volného času dětí, jelikož nejvyšší hodnoty ukazují, že převážná většina dětí tráví u televize méně jak 2 hodiny denně.

6. Nejčastěji sleduji: (můžeš zatrhnout i více odpovědí)

Graf č. 7

Graf č. 8

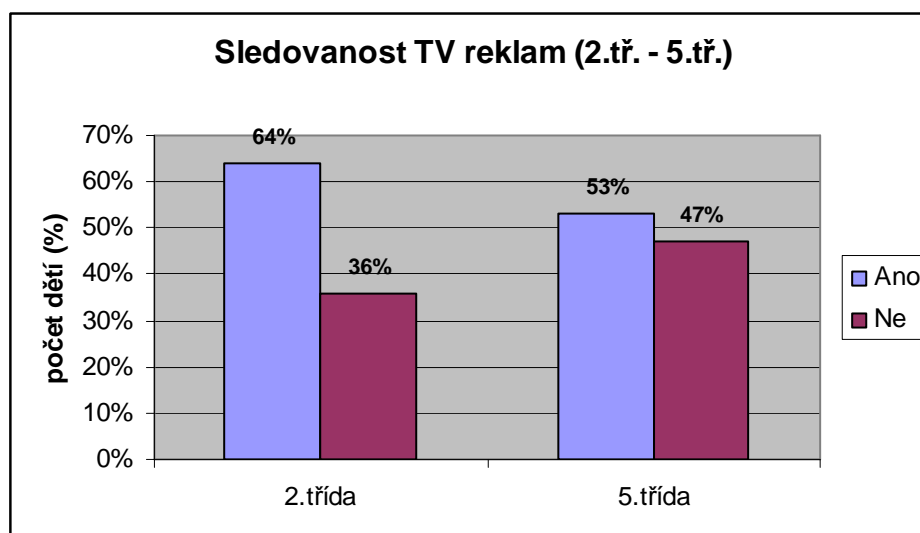
Výsledky šesté otázky výzkumu dopadly téměř podle očekávání. Ve sledovanosti televizních žánrů dominuje u dětí druhých tříd hlavně pohádka, seriály a soutěže. U dětí

pátých tříd dostali nejvíce hlasů komedie, akční a dobrodružné filmy a samozřejmě oblíbené horory. Překvapením jistě je, že některé děti sledují zprávy a politiku (celkem 15 dětí), a dokonce vyšly vyšší hodnoty u dětí druhých tříd (23% dětí, což 10 dětí).

Oblíbenost televizních žánrů z hlediska pohlaví dopadla také podle předpokladu. Dívky preferují více soutěže, seriály a pohádky, chlapci spíše drsnější žánry, dokumenty a sport. Překvapivé je zjištění, že u dívek je zaznamenána vyšší sledovanost akčních filmů než u chlapců. Výsledky ukazují, že akční pořady sleduje 62% dívek a 60% chlapců.

7. Dívám se na reklamy:

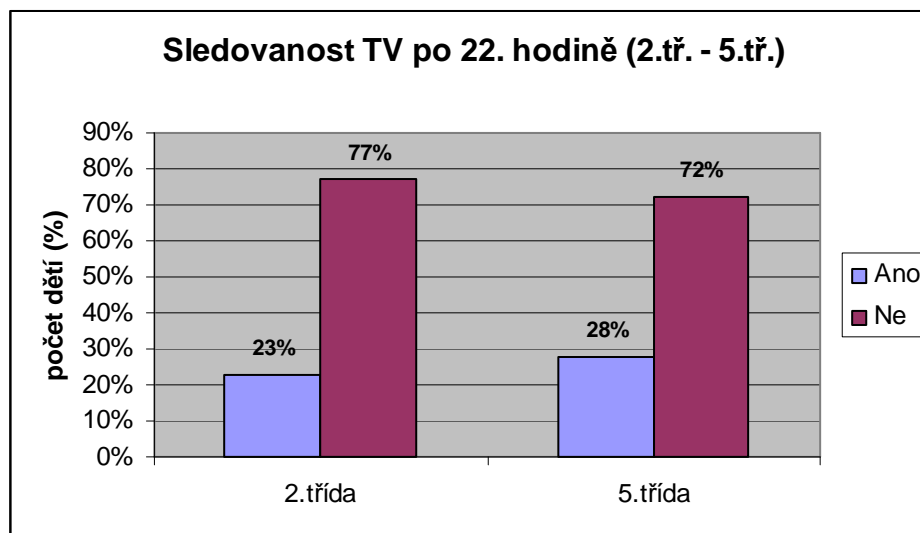
Graf č. 9

Dle výzkumu sledovanosti televizních reklam bylo zjištěno, že reklama je zajímavější a více jistě ovlivňuje děti druhých tříd. Starší respondenti se už jen tak snadno nenechají obelstít a nepřikládají reklamě takovou důležitost. Bohužel je z grafu vidět, že pořád většina dětí prvního stupně reklamu sleduje.

8. Obvykle se mohu dívat na televizi po 22 hodině:

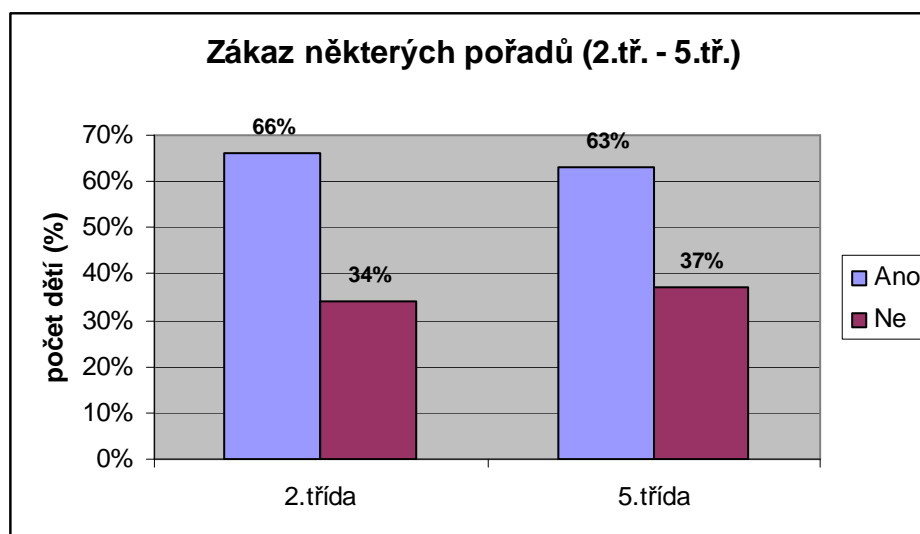
Graf č. 10

Z grafu je patrné, že děti druhých ani pátých tříd se z větší části nemohou dívat na televizi po 22. hodině večer. Zjištění se dá odůvodnit pravděpodobně tím, že děti musí brzy ráno vstávat do školy. Etická stránka sledovanosti pořadů televize po 22. hodině už nemá v dnešní době opodstatnění, jelikož nevhodné pořady vysílá televize v průběhu celého dne.

9. Rodiče mi zakazují některé pořady:

Graf č. 11

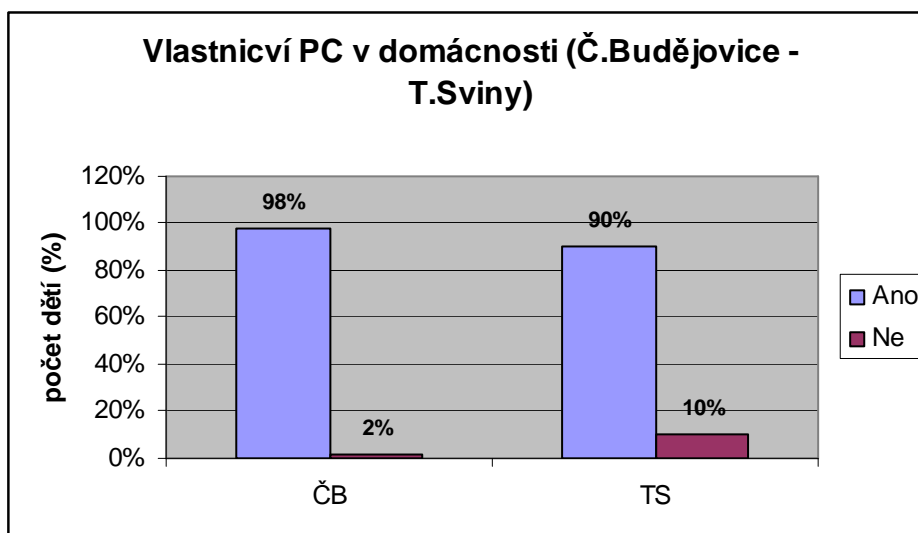
Výsledek výzkumu ukazuje, že neohledně na věk mají děti prvního stupně stále rodiči zakázány některé pořady. Nejčastěji byly jmenovány tyto žánry:

- Sex, erotika, porno
- Horory, thrillery, kriminálky
- Zprávy, politika

Rodiče mají jistě dobré důvody, ale jak bylo v předchozí otázce zmíněno, televize dnes vysílají pořady plné násilí a sexu v průběhu celého dne, aniž by v tom byl úmysl útočit nevhodně na mravnostní složku mládeže. Dnešní doba je více otevřená všemu a televize je pouze jejím odrazem.

10. Mám doma počítač:

Graf č. 12

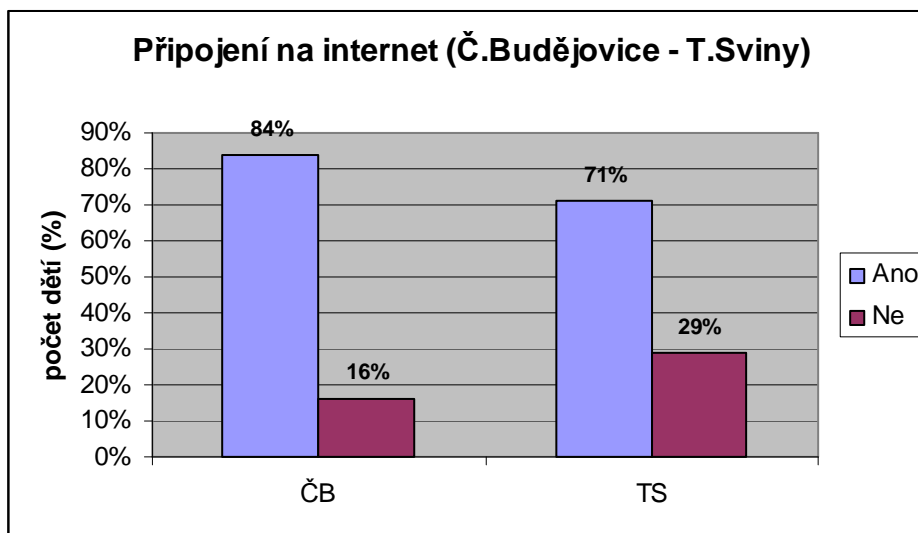

Podle výsledků grafu vlastní v dnešní době počítač převážná většina domácností, což má jistě vliv na utváření volného času dětí. Při porovnání měst České Budějovice a Trhové Sviny vlastní počítač více domácností v jihočeské metropoli. Počítač vlastní 98% domácností, v Trhových Svinech o 8% domácností méně.

11. Máme připojení na internet:

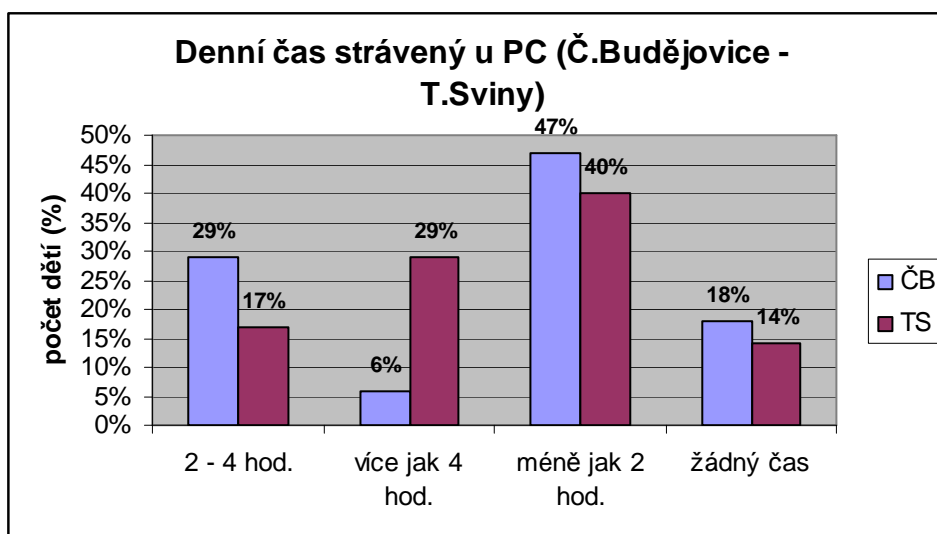
Graf č. 13

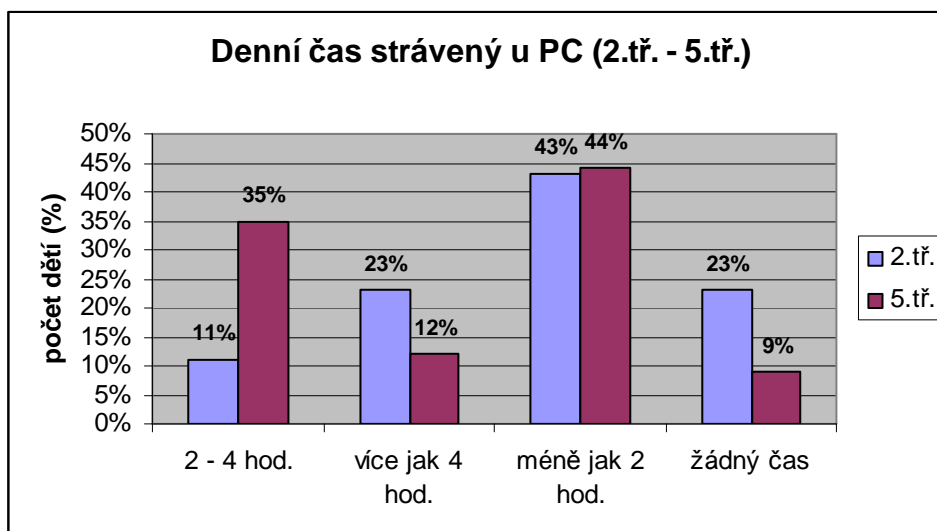
Výsledek jedenácté otázky je přímo úměrný nejen lokalitě, ale i počtu domácností vlastnících PC. Vysvětlení může být v lepším pokrytí signálem ve větším městě či nutnosti a prestiži lidí z většího města vlastnit všechny nové a moderní technologie. V Českých Budějovicích je na internetovou síť připojeni 84% domácností, v Trhových Svinech 71%.

12. Denně trávím u počítače:

Graf č. 14

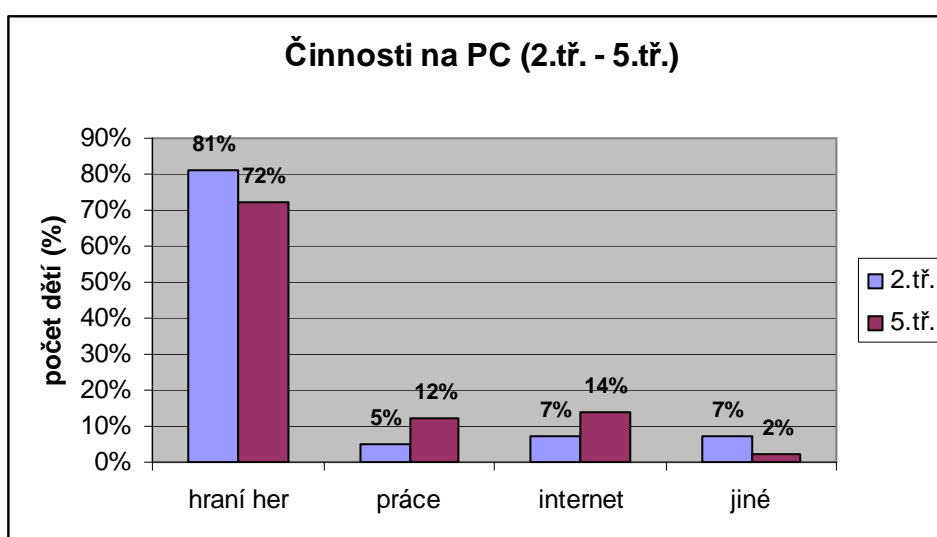
Graf č. 15

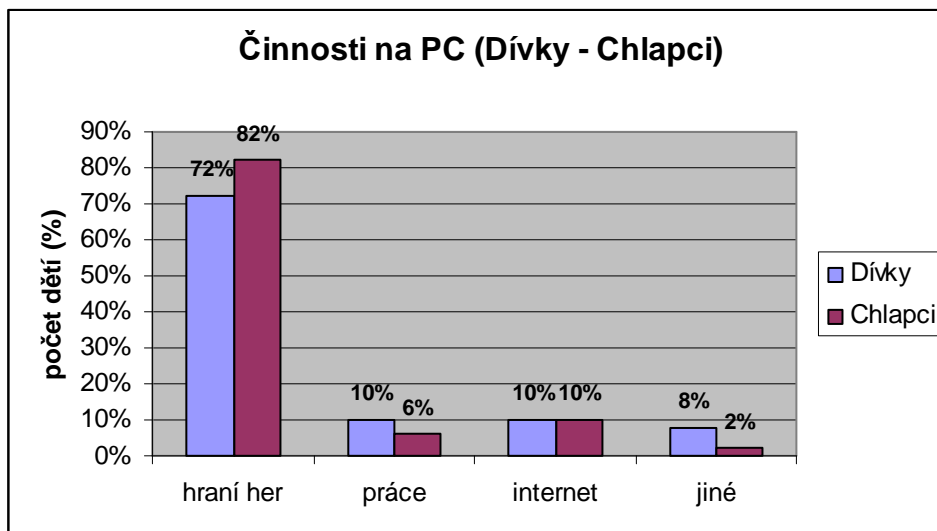
Výsledky vyplývající z grafů posuzujících čas trávený u počítače jsou velice podobné výsledkům páté otázky o času stráveném u televizních obrazovek. Výsledné hodnoty jsou si u obou měst i věkových kategorií podobné, vykazují jen menší rozdíly v počtu hodin. Z tohoto hlediska tráví u PC více času děti z Trhových Svinů a dle věku sedí u PC více jak 4 hodiny denně častěji žáci druhých tříd. Přesto se dá konstatovat, že ani počítač není hlavní náplní volného času dětí prvního stupně.

13. Nejčastěji na počítači:

Graf č. 16

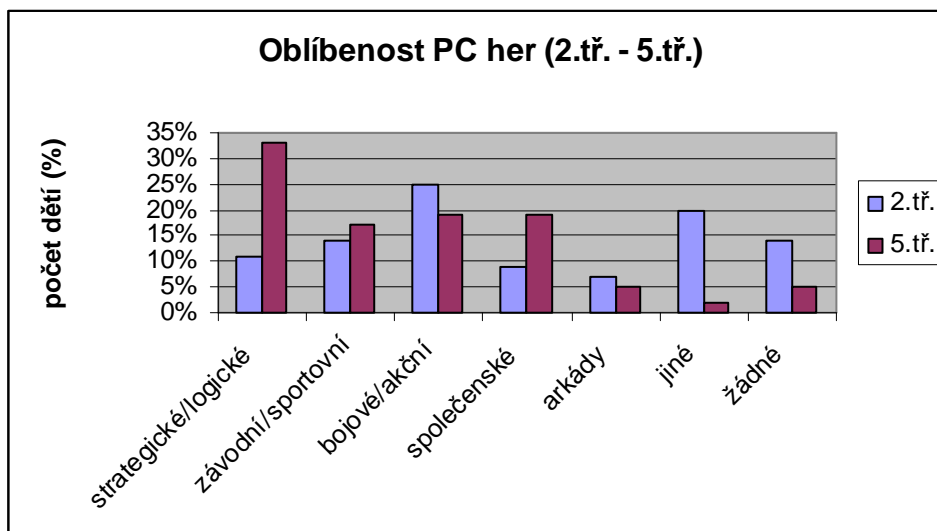
Graf č. 17

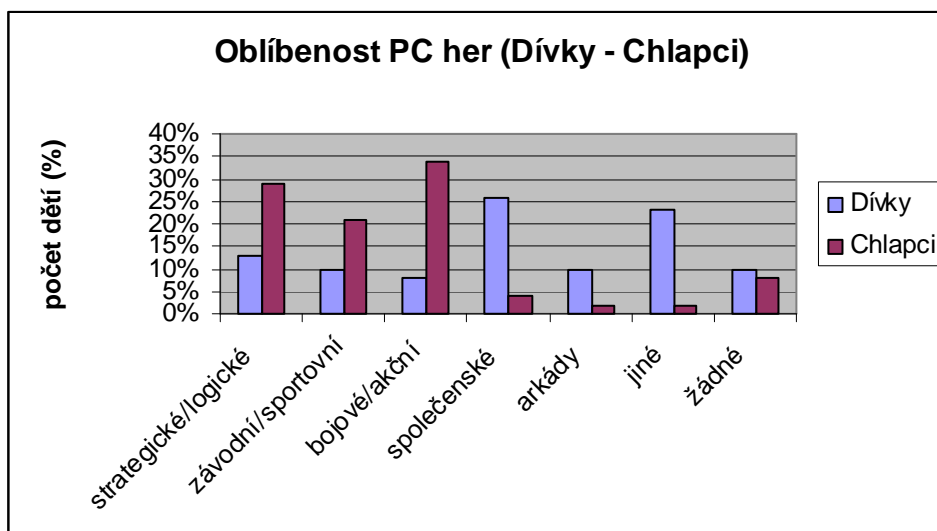
Podle výsledků grafů je patrné, že nejoblíbenější činností na PC je ve všech ohledech hraní her. Častěji hrají hry děti druhých tříd a při posuzování pohlaví většinou chlapci. Práce na počítači a prohlížení internetových stránek získala vyšší hodnoty u dětí starších.

14. Počítačové hry mám nejraději:

Graf č. 18

Graf č. 19

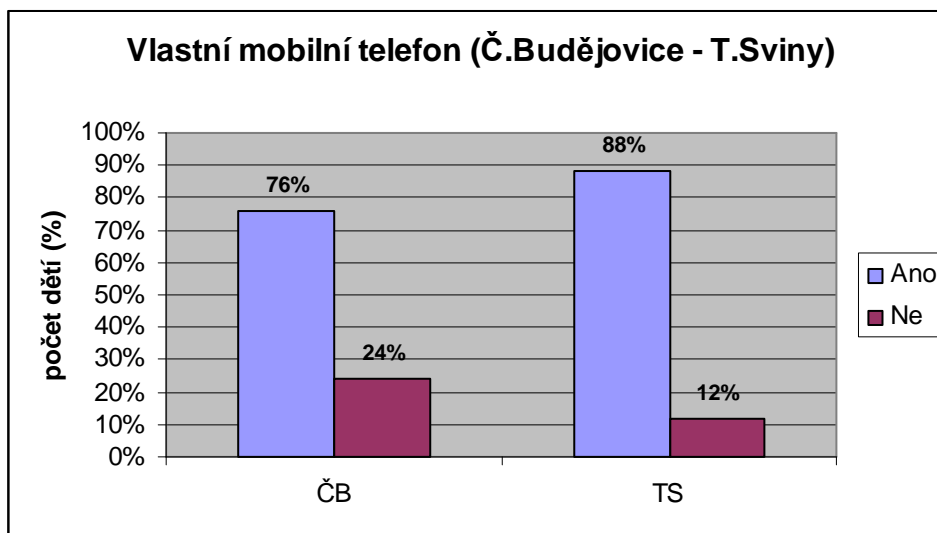

Podle grafů je vidět větší zájem starších žáků o hry strategické, společenské a závodní, kde je patrně důvodem potřeba u hry už více přemýšlet, ne jen tak bezduše hrát. Děti ze druhých tříd dávají větší přednost hrám jiným, nejčastěji byly uvedeny hry se zvířaty. Smutné je zjištění, že u dětí druhých tříd vychází vyšší hodnoty u her bojových.

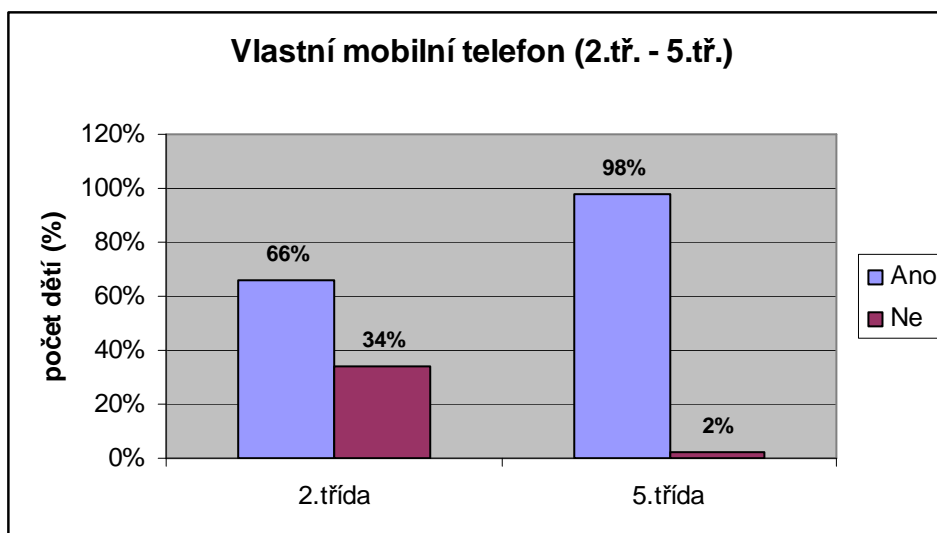
Z hlediska posuzování oblíbenosti her podle pohlaví vycházejí výsledky předem očekávané. Chlapci uznávají nejčastěji hry se strategií, bojové a sportovní, kde mohou soupeřit a dobývat. Děvčata volí hry s tématikou jemnější, nejvyšší hodnoty byly zaznamenány u her společenských, dvojrozměrných starších typů her zvaných arkády a jiných her, právě se zvířecí tématikou.

15. Mám vlastní mobilní telefon:

Graf č. 20

Graf č. 21

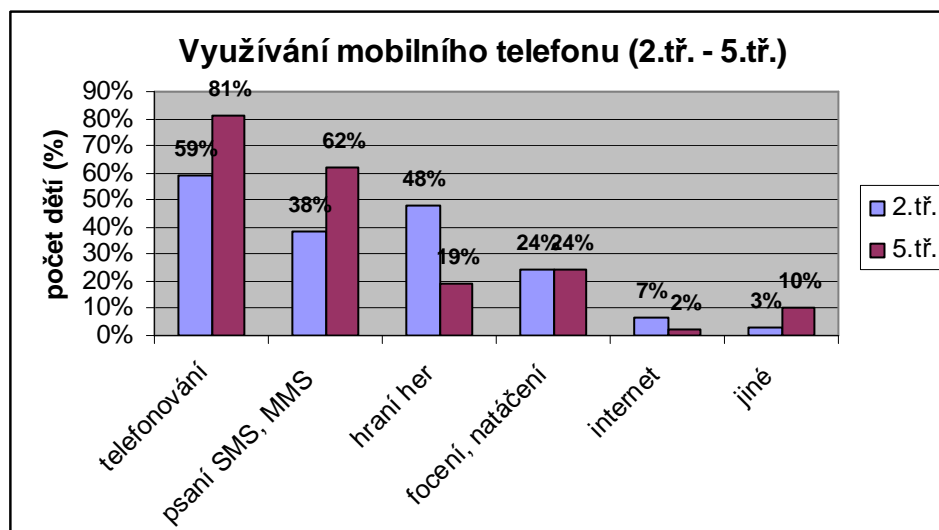

Výzkum otázky, zda děti vlastní mobilní telefon ukázal, že častěji vlastní toto zařízení děti z Trhových Svinů a vzhledem k věku děti pátých tříd. Vysvětlením může pravděpodobně být dopravní dostupnost dětí do školy v Trhových Svinech a potřeba rodičů být s dětmi alespoň v kontaktu. Potřebu vlastnit mobilní telefon vykazují častěji děti pátých tříd. Vlastnictví jakékoli nové technologie hraje pro děti v dnešní době důležitou úlohu, neboť jim zaručuje posun na vyšší pozice ve vrstevnické hierarchii a tím i oblíbenost u party dětí. Pro děti pátých tříd je potřeba být uznáván partou už mnohem důležitější než u jejich mladších spolužáků.

Podle výsledků nevlastní telefon celkem 15 dětí z druhých tříd, přičemž 11 navštěvuje školu v Českých Budějovicích. Z pátých tříd pouze 1 žák nemá mobilní telefon.

16. Mobilní telefon využívám na:

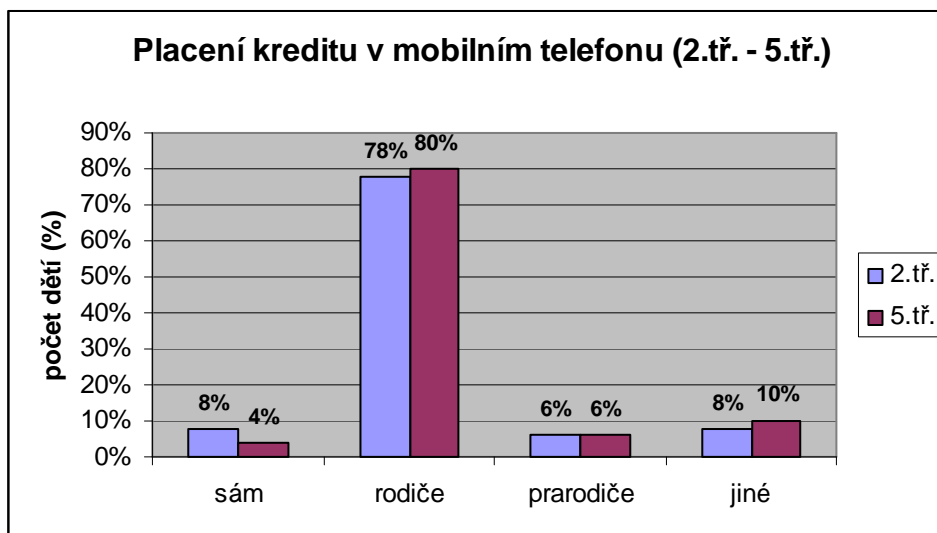
Graf č. 22

Na grafu je přehledně znázorněné, že děti druhých tříd, vlastníci mobilní telefon, vnímají telefon více jako hračku, na které, častěji než žáci starší, hrají hry (48% dětí). Starší děti užívají telefony převážně už k jejich základním účelům, a to k telefonování (81% dětí) či psaní zpráv (62% dětí). V oblasti jiné uvádějí žáci poslech muziky a sledování času.

17. Kredit nebo paušál si platím:

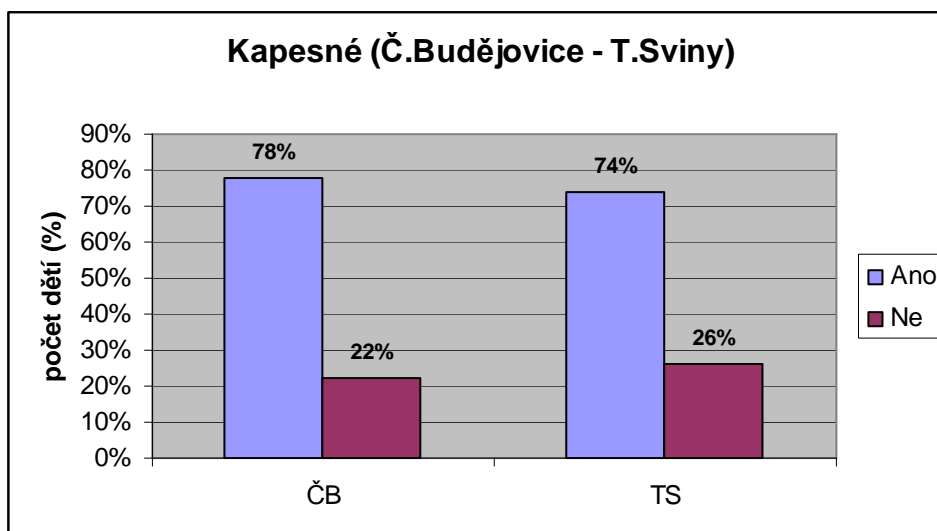
Graf č. 23

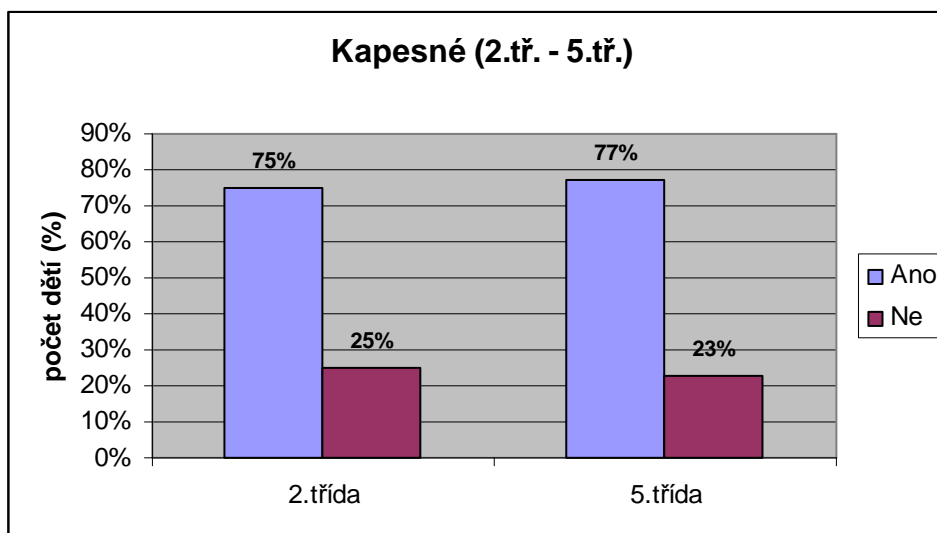
Na grafu je vidět jednoznačný výsledek, že kredit nebo paušál platí dětem převážně rodiče. Občas děti uvedly možnost jiné, což ve všech případech doplnily tvrzením, že kredit či paušál kupují v rodině všichni společně. Zarážející je tvrzení, že sami si kupují kredit častěji děti druhých tříd.

18. Dostávám kapesné:

Graf č. 24

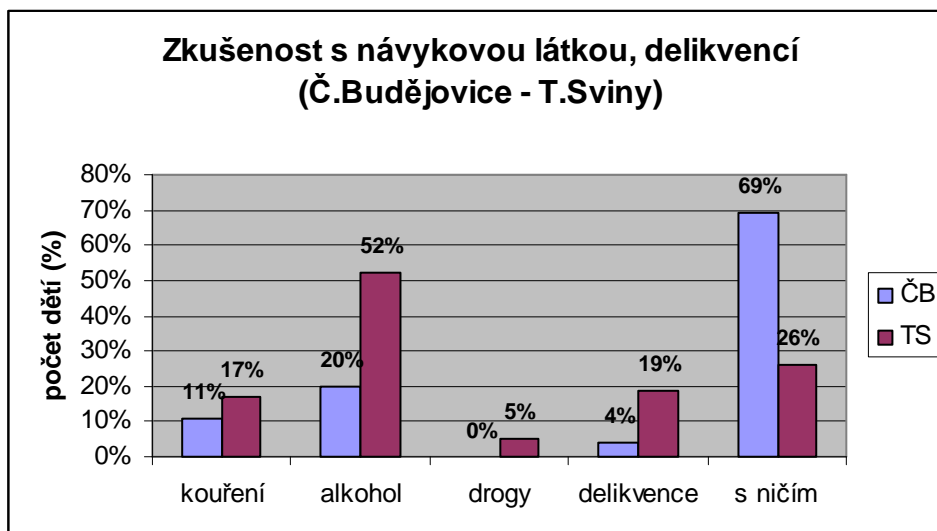
Graf č. 25

Výsledek osmnácté otázky ukázal, že kapesné dostávají děti na prvním stupni ZŠ, nehledě na lokalitu či věk, velice podobně. Mírně vyšší hodnoty byly zaznamenány u dětí z Českých Budějovic a dětí pátých tříd. Zajímavé je, že kapesné stále nedostává přes 20% dětí na prvním stupni.

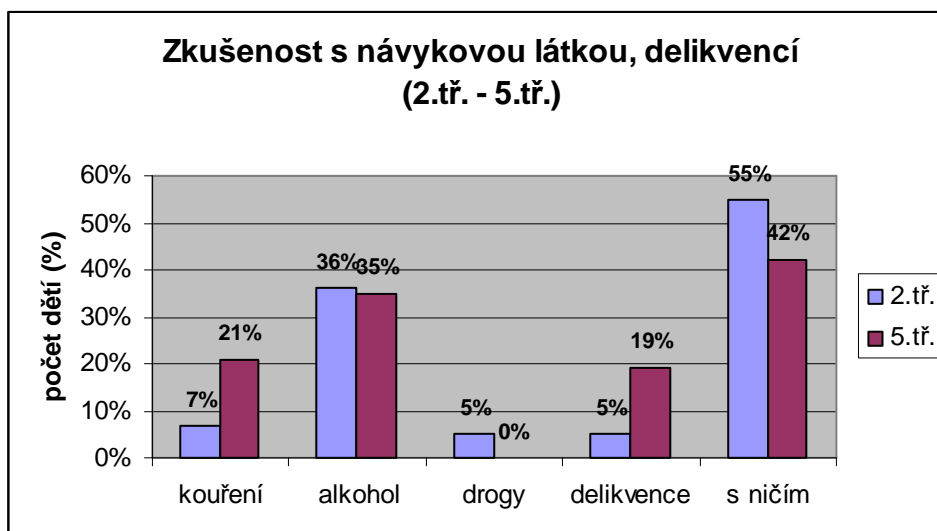
19. Už jsem někdy měla(a) vlastní zkušenost s:

Graf č. 26

Graf č. 27

Tato otázka byla volena s cílem zjistit, zda vyplňuje volný čas dětí prvního stupně ZŠ také asociální činnost. Vzhledem k výsledkům předchozích otázek o zájmech ve volném čase nebyly výsledky této otázky nijak překvapivé. Z grafu porovnávajícího České Budějovice a Trhové Svině vychází vyšší hodnoty všech položek u dětí z Trhových Svinů, nejvíce však u zkušenosti z alkoholem (52% dětí). Naopak dětem z jihočeské metropole vyšly nejvyšší hodnoty u zkušenosti s ničím (69%). Při porovnání věkových kategorií jsou patrné z druhého grafu rozdíly zejména v oblasti kouření, drog a delikvence. Mladší žáci mají překvapivě častější zkušenost s drogou. Stále však nejvíce respondentů odpovídalo, že zkušenosti v této oblasti nejeví žádné. Výsledky poslední otázky výzkumu se dají nejlépe objasnit tím, že děti z Trhových Svinů nemají v oblasti, kde žijí, tak pestrou škálu nabídek k trávení volného času a mimoškolních organizací, dávají přednost činnostem s kamarády a mají proto více času experimentovat.

3.4.2 Interpretace výsledků analýzy dokumentů a řízeného rozhovoru

Město Trhové Sviny

Město Trhové Sviny je malé městečko ležící na soutoku Farského a Trhvosvinenského potoka asi 20 km jihovýchodně od krajského města České Budějovice. Vždy bylo střediskem obchodu. V 15. století získalo město právo trhu a od té doby se nazývá Trhové Sviny. Trhové Sviny mají 4718 obyvatel (k 1.1.2009) a od roku 2003 se staly obcí s pověřeným řízením III. stupně a zároveň centrem zaměstnanosti, vzdělanosti, kultury, turistiky i politického dění pro širokou spádovou oblast.

Kulturní činnost v Trhových Svinech je zastřešena městským kulturním střediskem DOMEČEK, jehož zřizovatelem je město. Domeček dětí a mládeže je střediskem pro volný čas a integraci. Toto víceúčelové nízkoprahové zařízení umožňuje dětem, mládeži, dospělým a handicapovaným smysluplně prožívat volný čas. Hlavním cílem je integrace handicapovaných lidí mezi zdravou populaci, prevence kriminality a drogové závislosti díky pestrému programu činností. Volnočasové aktivity se rozdělují do několika částí: Prázdninové kurzy (vodácký, divadelní, hudební, keramický, křesťanský, surfový nebo putovní tábor), víkendové nebo jednorázové akce (drakiáda, víkend s Italštinou, putování za betlémskou hvězdou), celoroční kroužky různého zaměření (keramický, hudební, výtvarný a kreativní, pohybový, křesťanský, náboženský přírodovědný apod.) a nízkoprahové kluby pro děti a mládež od 6 do 26 let. Pro děti od 6 do 26 let působí ve středisku Klub Domeček s příslušnou nabídkou aktivit a kapacitou 30 dětí, pro teenagery ve věku od 12 do 26 let Klub Archa s možností sociálního poradenství a činností vhodných pro tento věk (fotbálek, internet, kulečnick apod.), který má kapacitu 15 dětí. Nabízené aktivity klubů jsou zdarma.

Součástí střediska je také DCA (denní centrum aktivit), což je dopolední, ergoterapeutická, integrační a řemeslná dílna pro klienty s těžkým postižením.

Cílem střediska je především pomáhat zdravému rozvoji dětí a mládeže, vytvářet bezpečné prostředí s možností smysluplně trávit volný čas a snížit riziko sociálně patologických jevů.

Pro předškolní děti město nově zřídilo mateřské centrum Človíček Nebojsa.

Pro volný čas se ve městě dále nachází hřiště, tělocvična, kulturní dům s kinem, knihovnou a kulturním sálem ke konání divadelních představení, výstav a koncertů, ZUŠ, TJ Spartan, Cyklo klub Trhové Sviny, Rybářský svaz a Sdružení dobrovolných hasičů ČMS.

Město České Budějovice

České Budějovice jsou statutárním městem a kulturní metropolí jihočeského kraje. Leží v Českobudějovické pánvi na soutoku řek Malše s Vltava. Město bylo založeno roku 1265 českým králem Přemyslem Otakarem II. a dnes zde žije 96053 obyvatel (k 2.1.2009). V Českých Budějovicích se nachází řada známých památek, kulturních i sportovních zařízení a plno organizací pro volný čas.

Patronem všech volnočasových organizací a sdružení pro děti a mládež ve městě České Budějovice je sdružení RADAMBUK sídlící v Domě dětí a mládeže. Působení sdružení se vztahuje na území celého jihočeského kraje. Posláním RADAMBUKU je chránit zájmy dětí a mládeže a napomáhat všestrannému rozvoji mladých lidí po stránce duševní, tělesné i sociální. Členem RADAMBUKU jsou občanská sdružení dětí a mládeže, pracující s dětmi a mládeží a domy dětí a mládeže. Od dubna roku 2003 je RADAMBUK členem České rady dětí a mládeže.

Kulturní a zájmovou činnost ve městě České Budějovice zajišťuje velké množství institucí. Pro děti a mládež působí v Českých Budějovicích mnoho sdružení poskytujících zábavu i vzdělání.

Sdružení dětí a mládeže ve městě České Budějovice, která jsou členy ČRDM:

Českobudějovická kynologická společnost OSA Allea

Pionýr

Česká tábornická unie ČTU

Asociace turistických oddílů mládeže a-tom

1.středisko Zálesák

Junák - svaz skautů a skautek

Azimut

Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP

Centrum globální a ekologické výchovy CASSIOPEIA

Sdružení mladých hasičů ČMS

Mládež českého Červeného kříže
YMCA – křesťanské sdružení mladých
S.D.M. – sdružení dětí a mládeže
Klub malých debrujárů
M-tes
Šachový svaz ČR
Folklórní sdružení ČR
Multikulturní centrum České Budějovice
M-centrum pro mladou rodinu
Občanské sdružení Divadelní společnost Lanovka

Salesiánské středisko mládeže DDM – nízkoprahové zařízení nabízející pravidelnou zájmovou činnost pro neorganizované děti a mládež, ohrožené sociálním vyloučením. Dětem a mládeži nabízí středisko celou řadu zájmových kroužků. K dispozici jsou zde také kluby. Klub Oráč pro děti od 13 do 18 let, pro romské děti ve věku od 6 do 15 let je otevřena oratoř s řadou činností, pro teenagery od 13 do 18 let je otevřen Romský klub.

Dům dětí a mládeže České Budějovice – člen i provozovatel mnoha zájmových kroužků pro děti a mládež v oblasti taneční (mažoretky, aerobik, folklorní, country, moderní, street tanec nebo HIP-HOP) výtvarné (keramika, výtvarná tvorba), hudební a dramatické (sbor Jitřenka, Modřinky, hry na nástroj, divadlo), přírodovědné (akvaristika, přírodověda, rybářství), technické (modelářství, fotografování, výpočetní technika), sportovní a turistické (oddíly turistiky, bruslení, házená, šachy, softbal, basketbal, florbal, karate aj.), klubové a vzdělávací (výuka cizích jazyků)

Město jednotlivým organizacím uděluje finanční příspěvky na rok, příspěvky na jednorázové či víkendové akce a granty.

Největší kapacitu s nabízených organizací a zároveň největší návštěvnost, cca 2000, členů má právě Dům dětí a mládeže. Mnoho členů si získalo ve městě také Sdružení mladých hasičů ČMS a skautský svaz Junák.

Město České Budějovice od roku 2000 každoročně pořádá, jako jedno z mnoha dalších velkých měst, akci BAMBIRIÁDA. Jedná se o největší prezentaci dětských a mládežnických organizací s ukázkami jejich charakteristických činností a aktivit. Tato akce je zaměřena na mimoškolní dětské aktivity s přihlédnutím na prevenci sociálně

patologických jevů – drogová problematika a s ní blíže související dětská kriminalita. V roce 2009 bude navíc akce pojata jako významný představitel práce s dětmi v rámci Českého předsednictví v EU a za podpory MŠMT prezentována zahraničním delegacím. Akce se bude konat od 4. do 7. června 2009 v areálu Sportovní haly ve Stromovce.

Ve městě se k trávení volného času dále nachází plavecký stadion a letní plovárna, zimní stadion, hvězdárna, sportovní areály a oddíly, umělecké a hudební školy, kina, divadla, muzea, knihovny, kulturní centra a výstaviště.

TABULKA – POČET ORGANIZACÍ PRO VOLNÝ ČAS

České Budějovice a Trhové Sviny

Instituce pro volný čas	České Budějovice	Trhové Sviny
Kulturní dům a centrum	18	1
Kino	3	1
Divadlo	9	0
Muzeum	5	0
Výstaviště	1	0
Knihovna	5	1
Hvězdárna, planetárium	1	0
Sportovní oddíl	138	3
Plavecký stadion	1	0
Zimní stadion	1	0
ZUŠ	6	1
Sdružení dětí a mládeže	22	3

Počet sportovních oddílů a sdružení dětí a mládeže je orientační, neboť z důvodů častých změn neexistuje nikde přesná evidence.

3.4.3 Shrnutí

Celkový pohled na trávení volného času dětí na prvním stupni základní školy ukazuje, že přestože se stále více podílejí média na jeho utváření, nejsou výsledky nijak hroživé. Kulturní centrum DOMEČEK poskytuje dětem z Trhových Svinů dostatek zajímavých aktivit, ale přesto, podle zjištěných výsledků, není činnost zájmových kroužků pro děti zas tak přitažlivá. Děti tráví nejvíce času se svými kamarády mnohdy bezděčnou činností venku, což se jistě projevuje na výsledcích jejich zkušenosti s návykovými látkami a delikvencí. České Budějovice, vzhledem ke své velikosti, skýtají více možností, organizací i volnočasových zařízení a děti jsou zde více vytížené, zejména návštěvou kroužků, sportovních oddílů a hudebních škol. Je patrné, že televizi a počítač zapíná denně snad každé dítě, ale není ještě naštěstí jedinou náplní jejich volného času. Stále se nedá říci, že by měla média úplnou moc nad volným časem dnešních dětí. Vliv rodičů v oblasti zákazů některých pořadů, ponocování a časového rozvrhu volného času, je stále dost silný na děti druhých i pátých tříd. Zarážející a znepokojivé je však zjištění, že v televizi sleduje reklamu velké procento dětí, zejména dětí druhých tříd, což má nesporně dopad na jejich vlastní rozhodování. Délka a frekvence reklam a nevhodnost pořadů, nejen po 22. hodině, nijak pozitivně neovlivňuje psychiku a jednání žádného dítěte. Určitě není v pořádku ani tak velký zájem dětí o současné seriálové a kriminální cykly určené především pro dospělé diváky. Respondenti dávají přednost akčním žánrům a hororům před pořady určenými pro jejich věkovou skupinu. Pohádky a komedie mají naštěstí, mezi respondenty mého výzkumu, své místo. Média jsou a nadále budou součástí každodenních životů každého z nás a stala se důležitou náplní všedních dnů. Jediné řešení jak jim nepodlehnout je především na rodičích, kteří mohou dětem ukázat pozitivní stránky médií, varovat před škodlivými vlivy a hlavně působit svým dobrým příkladem.

Ověření platnosti předpokladů:

1. Platí, že děti ve velkých městech mají pestřejší spektrum volnočasových aktivit než děti v menších městech. Konkrétně na výsledcích mého výzkumu vykazují aktivnější trávení volného času děti z města České Budějovice než děti z města Trhové Svinů.
2. Platí a jsou vidět jisté rozdíly v trávení volného času dívek a chlapců. Dívky mají mnohem větší zájem o přírodu, zvířata a kreativní činnosti jako tanec či

hudbu. Platí, že volný čas chlapců je více zaplněn médii (TV i PC), než volný čas děvčat. Zjevné však je, že nejen média, ale i sport, jsou pro chlapce předmětem utváření jejich volného času.

3. Platí, že velký podíl na utváření volného času dětí na prvním stupni ZŠ mají média, zejména televize a počítač. Nejsou ovšem zdaleka jedinou a hlavní náplní volného času dětí prvního stupně ZŠ. Dnešní děti pořád dávají přednost aktivnějšímu vyplňování volného času sportem, návštěvou zájmových organizací, kreativními činnostmi či trávením času s přáteli venku. Předpoklad, že podíl médií s přibývajícím věkem narůstá zcela neplatí. Bohužel se projevil mnohem větší zájem o média (TV,PC) u dětí mladších, v mém výzkumu u dětí druhých tříd.
4. Platí, že město České Budějovice nabízí dětem a mládeži větší množství volnočasových aktivit než menší město Trhové sviny.

IV. ZÁVĚR

Nacházíme se v elektronickém věku, ve kterém se informace šíří rychlostí světla. Celá společnost se změnila a s ní také trávení volného času. Na dospělé jsou kladeny vyšší nároky v zaměstnání, na děti ve škole. Média, jako prostředník mezi jedincem a společností, umožňují držet se společenským vývojem krok, být informován a zároveň baven. Představují však i jisté riziko vtažení do svého elektronického světa, kdy nám pak lehce uniká dění kolem sebe a všichni volný čas věnujeme pouze jim. Nejsnáze lapitelné jsou zejména děti, na které média působí ze všech stran. Pro děti a mládež však pohyb v elektronickém světě nepředstavuje jen chuť poznání a zábavy. Vlastnit nejnovější typ počítače nebo moderní mobilní telefon je pro ně důležitou součástí jejich „image“. Orientace v moderních trendech je staví na příčce oblíbenosti na vyšší pozice ve skupině vrstevníků.

Média představují pro mnohé z nás „strašáka“, který děti okrádá o čas, ukazuje jim nesmysly a vzbuzuje v nich agresivní chování. Obrazovka však nabízí lidem jen to, co sami vidět chtějí. Média jsou pouze odrazem skutečnosti a společnosti dané země. Protože společnost je stále agresivnější, i pořady a hry nabízené médiu jsou agresivnější. Lidé neustále dokola opakují mantru o tom, jak je pro děti nebezpečné sledování násilí v televizi, ve videohráčích nebo v jakékoli formě nových médií včetně internetu. Mnoho výzkumů se už tématikou agrese v médiích a jejího vlivu na děti a mládež zabývalo.

Článek otištěný v časopise SCIENCE s názvem Člověk bestie se dívá na situaci trochu jinak. Výzkum, který provedla skupina nizozemských vědců pod vedením Marcela van Akena, dokazuje, že násilí sledované na obrazovkách nechává děti téměř netečnými. Zvýšená agresivita se projevila při hraní jakýchkoli her, a to pouze u chlapců. Během hodiny se však z velké části vytratila. Naproti tomu se prokázala vysoká agresivita u dětí mladšího školního věku, které byly vystaveny přímému násilí, ať už v rodinách, kde byly trestány, nebo v době válek. Je proto evidentní, že vystavení násilí v reálném prostředí v dětech sklony k agresivnímu chování zvyšuje mnohem více, než jakékoli násilí v médiích. Děti jsou prožitými zážitky poznamenány na celý život a jejich zvýšená agresivita se navzdory rodičovské péči může začít projevovat až po mnoha letech. Agrese má mnoho příčin. Za část mohou geny, za zbytek pak výchova a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, zejména pak traumatizující zážitky z dětství, které mohou zanechat na naší duši bolavé stopy.

Způsob, jakým budou děti trávit volný čas záleží hlavně na rodičích, jaké hodnoty rodina uznává a k čemu od malička dítě vede. Myslím si, že zákaz televize, počítače či jiného média, třeba jako trest, nic nevyřeší, jen u dětí probudí větší touhu u média čas trávit. Média nemůžeme ze života vytěsnit, ale můžeme koordinovat náš čas i čas našich dětí s nimi strávený. Vždy existuje možnost vypnout a vybírat si. Ať už z nabídky mediální, tak z nabídek aktivního využití volného času. Vždyť přece příroda, pohyb nebo kreativní náplň volného času dělá člověka šťastným a obohacuje jeho život.

Důkazem, že počítače ani televize nepřevážili kvalitní hodnoty, je výzkum této diplomové práce. Na základě výpovědí mých respondentů o způsobů trávení jejich volného času si dovoluji tvrdit, že záliby dětí ve volném čase jsou velice rozmanité. Stále hodně dětí navštěvuje zájmové organizace, sportuje, chodí ven s přáteli častěji než vysedává u televize nebo počítače. Velký podíl má jistě dobrý příklad rodičů, kteří pozitivně ovlivňují čas svých ratolestí a ukazují jim příjemnější a aktivnější stánky života. Doufám jen, že se situace do budoucna nezhorší a materiální hodnoty nenahradí hodnoty duševní, že média nezaplní veškerý volný čas a nestanou se pro lidstvo smyslem života.

V. SEZNAM LITERATURY

- BÍNA, D. a kol. *Výchova k mediální gramotnosti*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. ISBN 80-7040-844-8.
- BLAŽEK, B. *Bludiště počítačových her*. Praha: Mladá Fronta, 1990. ISBN 80-204-0204-7.
- BLAŽEK, B. *Tváří v tvář obrazovce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-11-7.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- CHALOUPKA, L. *Volný čas, parta a zájmová sféra obtížně vychovatelných dětí a mládeže*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.
- JIRÁK, J., KOPPLOVÁ, B. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.
- KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8.
- McLUHAN, M. H. *Člověk média a elektronická kultura*. Brno: Jota, 2000. ISBN 80-7217-128-3.
- McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-714-0.
- MIČIENKA, M., JIRÁK, J. a kol. *Rozumět médiím*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-239-6762-2.
- PÁVKOVÁ, J., HÁJEK B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.
- POSTMAN, N. *Ubavit se k smrti*. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0747-2.
- ŘÍČAN, P., PITHAROVÁ, D. *Krotíme obrazovku*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-084-7
- SKALKOVÁ, J. a kol. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.

SMOLÍKOVÁ, K. *Ovladač je můj! aneb Jak na média*. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01865-9.

SOMR, M. *Úvod do metodologie a metod výzkumu*. České Budějovice: 2006. ISBN 80-239-8227-3.

SPOUSTA, V., FALTÝSKOVÁ, J., HŘEBÍČEK, L., KNOTOVÁ, D., ŘEHULKA, E. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita v Brně Pedagogická fakulta, 1996.

SPOUSTA, V., FUKAČ, J., JŮVA, V., PELÁN, J., ŘEHOŘKOVÁ, M. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita v Brně Pedagogická fakulta, 1996. ISBN 80-210-1275-7.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9.

VÁŽANSKÝ M., SMÉKAL V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Nakladatelství Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4.

HENEBERG, P. Bestie člověk. *Science*. 2/2009, roč. 63, s. 50-52. ISSN 1214-4754.

<http://www.zskucb.cz/>

<http://skoly.tsviny.cz/zsts/>

<http://www.c-budejovice.cz/>

<http://www.tsviny.cz/>

<http://mesto.budweb.cz/>

http://cs.wikipedia.org/wiki/České_Budějovice.cz/

<http://www.bambibod.cz/>

<http://www.kraj-jihocesky.cz/>

<http://www.CRDM.cz/>

VI. PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1

Vzor prázdného nestandardizovaného dotazníku

Příloha č. 2

Vyplněný nestandardizovaný dotazník

Dotazník

Ahoj děti, ráda bych se dozvěděla, co děláte ve svém volném čase. Prosím vás, zda mi pomůžete vyplnit tento dotazník.

Jsem **DÍVKA**

CHLAPEC

Základní škola.....

Třída.....

Věk.....

1. Denně mám většinou ..... hodin volného času.

2. V tabulce jsou uvedeny různé činnosti. Křížkem označ, jak často se které věnuješ:

	často	někdy	vůbec
Navštěvuji oddíl, kroužek			
Sportuji, cvičím			
Hraji na hudební nástroj			
Čtu knihy, časopisy			
Připravuji se do školy, učím se			
Kreslím, maluji			
Poslouchám hudbu			
Odpočívám, relaxuji			
Hraji si			
Pomáhám v domácnosti, na zahradě			
Starám se o zvířata, rostliny			
Sleduji televizi, video, DVD			
Čas trávím u počítače, internetu			
Chodím do přírody, na výlety			
Navštěvuji kino, divadlo, výstavy, muzea			
Chodím ven s kamarády			
Věnuji se kutilství, sběratelství, technickým zálibám			
Jiné (luštění, hry, karty ....)			
Vypiš:			

3. Označ křížkem, s kým trávíš většinu volného času

- s rodinou
- o samotě
- s kamarády, přáteli
- jinak, uveď:.....

**4. Přečti si následující věty a dokonči je stručně tak, jak se daná otázka týká Tebe:
Ze všeho nejraději ve volném čase.....**

.....
.....

Moji kamarádi (spolužáci) nejčastěji ve volném čase.....

.....
.....

Kdybich mohl(a), přál(a) bych si ve volném čase.....

.....
.....

5. Denně se dívám se na televizi:

- 2 - 4 hodiny
- více jak 4 hodiny
- méně jak 2 hodiny
- vůbec

6. Nejčastěji sleduji: (můžeš zatrhnout i více odpovědí)

- seriály
- soutěže
- dokumenty
- pohádky, kreslené filmy
- komedie
- romantické filmy
- akční, dobrodružné filmy
- horory, thrillery
- politiku, zprávy
- jiné, uveď:.....

7. Dívám se na reklamy:

- ano
- ne

8. Obvykle se mohu dívat na televizi i po 22 hodině:

- ano
- ne

9. Rodiče mi zakazují některé pořady:

- ano, uveď které:.....
- ne

10. Mám doma počítač:

- ano
- ne

11. Máme připojení na internet:

- ano
- ne

12. Denně trávím u počítače:

- 2 – 4 hodiny
- více jak 4 hodiny
- méně jak 2 hodiny
- žádný čas

13. Nejčastěji na počítači:

- hraji hry
- pracuji (programování, hudba, kreslení, úprava fotografií ...)
- prohlížím internet
- jiné, uveď:.....

14. Počítačové hry mám nejraději:

- strategické/logické
- závodní/sportovní
- bojové/akční
- společenské
- arkády
- jiné, uveď:.....
- žádné

15. Mám vlastní mobilní telefon:

- ano
- ne

16. Mobilní telefon využívám na:

- telefonování
- psaní SMS, MMS
- hraní her
- focení, natáčení
- internet
- jiné, uveď:.....

17. Kredit nebo paušál si platím:

- sám
- rodiče
- prarodiče
- jiné, uveď:.....

18. Dostávám kapesné:

- ano
- ne

19. Už jsem někdy měl(a) vlastní zkušenost s:

- kouřením
- alkoholem
- drogami
- delikvencí (krádež, násilí, šikana, výtržnosti ...)

Mockrát děkuji za váš čas ☺

Dotazník

Ahoj děti, ráda bych se dozvěděla, co děláte ve svém volném čase. Prosím vás, zda mi pomůžete vyplnit tento dotazník.

Jsem DÍVKA

CHLAPEC

Základní škola Dejvická škola

Třída 5.6.

Věk 11 let

1. Denně mám většinou ..... 15 ..... hodin volného času.

2. V tabulce jsou uvedeny různé činnosti. Křížkem označ, jak často se které věnuješ:

	často	někdy	vůbec
Navštěvuji oddíl, kroužek			x
Sportuji, cvičím			x
Hraji na hudební nástroj			x
Čtu knihy, časopisy		x	
Připravuji se do školy, učím se		x	
Kreslím, maluji		x	
Poslouchám hudbu	x		
Odpočívám, relaxuji		x	
Hraji si	x		
Pomáhám v domácnosti, na zahradě		x	
Starám se o zvířata, rostliny	x		
Sleduji televizi, video, DVD	x		
Čas trávím u počítače, internetu		x	
Chodím do přírody, na výlety		x	
Navštěvuji kino, divadlo, výstavy, muzea		x	
Chodím ven s kamarády	x		
Věnuji se kutilství, sběratelství, technickým zálibám			x
Jiné (luštění, hry, karty ....)	x		
Vypiš: <u>jezdím na kole</u>	x		

3. Označ křížkem, s kým trávíš většinu volného času.

- s rodinou
- o samotě
- s kamarády, přáteli
- jinak, uveď:.....

4. Přečti si následující věty a dokonči je stručně tak, jak se daná otázka týká Tebe:

Ze všeho nejraději ve volném čase... *jezdím na kole, hraji si s kamarády,*
hraji na počítači

Moji kamarádi (spolužáci) nejčastěji ve volném čase... *hraji počítači*

Kdybych mohl(a), přál(a) bych si ve volném čase... *jet k moři, dívat se na televizi*

5. Denně se dívám se na televizi:

- 2 - 4 hodiny
- více jak 4 hodiny
- méně jak 2 hodiny
- vůbec

6. Nejčastěji sleduji: (můžeš zatrhnout i více odpovědí)

- seriály
- soutěže
- dokumenty
- pohádky, kreslené filmy
- komedie
- romantické filmy
- akční, dobrodružné filmy
- horory, thrillery
- politiku, zprávy
- jiné, uveď:.....

7. Dívám se na reklamy:

- ano
- ne

8. Obvykle se mohu se dívat na televizi i po 22 hodině:

- ano
- ne

9. Rodiče mi zakazují některé pořady:

- ano, uveď které: *hovorový, erotika* .....
- ne

10. Mám doma počítač:

- ano
- ne

11. Máme připojení na internet:

- ano
- ne

12. Denně trávím u počítače:

- 2 – 4 hodiny
- více jak 4 hodiny
- méně jak 2 hodiny
- žádný čas

13. Nejčastěji na počítači:

- hraji hry
- pracuji (programování, hudba, kreslení, úprava fotografií ...)
- prohlížím internet
- jiné, uveď: .....

14. Počítačové hry mám nejraději:

- strategické/logické
- závodní/sportovní
- bojové/akční
- společenské
- arkády
- jiné, uveď: *divčí hry* .....
- žádné

15. Mám vlastní mobilní telefon:

- ano
- ne

16. Mobilní telefon využívám nejčastěji na:

- telefonování
- psaní SMS, MMS
- hraní her
- focení, natáčení
- internet
- jiné, uveď: .....

17. Kredit nebo paušál si platím:

- sám
- rodiče
- prarodiče
- jiné, uveď: .....

18. Dostávám kapesné:

- ano
- ne

19. Už jsem někdy měl(a) vlastní zkušenost s:

- kouřením
- alkoholem
- drogami
- delikvencí (krádež, násilí, šikana, výtržnosti ...)

Mockrát děkuji za váš čas ☺